

EUROPA-KOMMISSIONEN

Bruxelles, den 30.5.2012
SWD(2012) 304 final

ARBEJDSDOKUMENT FRA KOMMISSIONENS TJENESTEGRENE

Vurdering af Danmarks nationale reformprogram og konvergensprogram for 2012

Ledsagedokument til

Henstilling til

RÅDETS HENSTILLING

**om Danmarks nationale reformprogram for 2012 og med Rådets udtalelse om
Danmarks konvergensprogram for 2012-2015**

{COM(2012) 304 final}

DA

DA

INDHOLDSFORTEGNELSE

RESUMÉ.....	3
1. INDLEDNING	4
2. ØKONOMISKE UDVIKLINGSTENDENSER OG UDFORDRINGER	5
2.1. De seneste økonomiske udviklingstendenser og udsigter	5
2.2. Udfordringer	6
3. VURDERING AF DEN POLITISKE DAGSORDEN	9
3.1. Finanspolitik og beskatning.....	9
3.2. Den finansielle sektor	17
3.3. Arbejdsmarkedspolitik, uddannelsespolitik og socialpolitik	19
3.4. Strukturelle vækst- og konkurrencefremmende foranstaltninger	22
3.5. Modernisering af den offentlige forvaltning	26
4. OVERSIGT	28
BILAG.....	33

RESUMÉ

I 2012 forventes den danske økonomi at vokse en anelse sammenlignet med 2011, idet der forventes en BNP-vækst på 1,1 %. Ledigheden blev mere end fordoblet fra det rekordlave niveau på 3,4 % i 2008 til 7,6 % i 2011, og den forventes at forblive stabil på 7,7 % i 2012.

Der blev vedtaget en reform af efterlønsordningen sidste år, hvilket skabte et godt grundlag for at hæve den effektive pensionsalder. Desuden blev der for nylig vedtaget en ambitiøs budgetlov. Regeringen har bebudet omfattende reformer for at øge udbuddet af arbejdskraft yderligere, forbedre konkurrenceevnen og sænke indkomstskatterne.

Budgetunderskuddet skal nedbringes, så det overholder henstillingen under proceduren i forbindelse med et uforholdsmæssigt store underskud, og der er behov for yderligere reformer for at øge udbuddet af arbejdskraft. Kvaliteten af den obligatoriske skolegang og ungdomsuddannelserne skal forbedres for tackle problemerne med fremtidige ubalancer med hensyn til færdigheder og den lave produktivitetsvækst. Der skal i denne sammenhæng også tages nye skridt til at fjerne hindringer for konkurrencen. Det er desuden fortsat en udfordring at få styrket den mellemsigtede stabilitet på boligmarkedet, delvis som følge af stigningen i husholdningernes gæld og dennes sammensætning i kølvandet på det kraftige opsving i boligpriserne forud for krisen.

1. INDLEDNING

I juli 2011 foreslog Kommissionen fem landespecifikke henstillinger om politikkerne for økonomiske reformer og strukturreformer i Danmark. På grundlag heraf vedtog Rådet for Den Europæiske Union fem landespecifikke henstillinger i juni 2011. Henstillingerne vedrørte de offentlige finanser, pensionssystemet, uddannelse, arbejdsmarked, uddannelse, konkurrence, boligmarked og det finansielle system.

I november 2011 offentliggjorde Kommissionen den årlige vækstundersøgelse for 2012, hvori den redegjorde for sin forslag til, hvordan der kan opbygges en fælles forståelse omkring prioriteringen af indsatsen på såvel nationalt som EU-plan i 2012. Den fokuserer på fem områder – en vækstfremmende finanspolitisk konsolidering, genetablering af normale lånemuligheder for erhvervslivet, fremme af vækst og konkurrenceevne, håndtering af arbejdsløsheden og de sociale konsekvenser af krisen og modernisering af den offentlige forvaltning – og medlemsstaterne opfordres til at gennemføre dem i Det Europæiske Semester 2012.

Det var på denne baggrund, at Danmark i april 2012 forelagde et nationalt reform- og konvergensprogram. Programmerne indeholder en nærmere gennemgang af de fremskridt, der er sket siden juli 2011, samt af fremtidige planer. I dette arbejdsdokument fra Kommissionens tjenestegrene gives der en vurdering af gennemførelsen af de landespecifikke henstillinger i 2011 samt af den årlige vækstundersøgelse for 2012 i Danmark, der peges på en række aktuelle politiske udfordringer, og landets seneste handlingsplaner i denne sammenhæng undersøges.

Samlet vurdering

I lighed med 2010 opnåede den danske regering et budgetunderskud på under 3 % som følge af en ekstraordinær pensionsafkastbeskatning. Det lykkedes også Danmark at skære ned på de offentlige udgifter som led i konsolideringsstrategien under proceduren i forbindelse med uforholdsmæssigt store underskud. Der blev endvidere vedtaget en reform af efterlønsordningen, som skabte et godt grundlag for at hæve den effektive pensionsalder. Desuden nåede regeringen og et flertal i Folketingen for nylig til enighed om en ambitiøs budgetlov.

Regeringen, som tiltrådte i oktober 2011, har meddelt, at den har planer om vedtage en række reformer af relevans for de landespecifikke henstillinger om de offentlige udgifter, arbejdsmarkedet, uddannelse, konkurrence og skattepolitik, men disse planer er for størstedelens vedkommende endnu ikke blevet gennemført. Derfor kan nogle af de landespecifikke henstillinger til Danmark kun anses for at være delvist gennemført, og mange af de udfordringer, der blev påpeget i juli 2011 og gentaget i den årlige vækstundersøgelse for 2012, er stadig aktuelle.

Danmark står fortsat over for udfordringer på følgende områder: de offentlige finanser, udbuddet af arbejdskraft, uddannelse, konkurrence og boligmarkedet. Budgetunderskuddet skal nedbringes, så det overholder henstillingen under proceduren i forbindelse med uforholdsmæssigt store underskud. Der er behov for reformer af

førtidspensions- og fleksjobordninger, for at øge udbuddet af arbejdskraft. En forbedring af kvaliteten af den obligatoriske skolegang og ungdomsuddannelserne kunne mindske problemer med kommende ubalancer med hensyn til færdigheder, have en positiv indvirkning på udbuddet af arbejdskraft i fremtiden og bidrage til produktivitetsvækst. Der kunne i denne sammenhæng også tages skridt til at fjerne hindringer for konkurrence, herunder en styrkelse af konkurrencelovgivningen. Det er desuden fortsat en udfordring at få styrket den mellemsigtede stabilitet på boligmarkedet, delvis som følge af stigningen i husholdningernes gæld og dennes sammensætning i kølvandet på det kraftige opsving i boligpriserne forud for krisen.

De handlingsplaner, som Danmark har forelagt, er relevante og troværdige, men konkrete politiske tiltag på nogle områder er blevet udskudt. Muligheden for at liberalisere servicesektoren undersøges stadig. Muligheden for at øge offentlige indkøb i kommuner og regioner vil blive behandlet i juni i forbindelse med forhandlinger med kommuner og regioner. En undersøgelse af de risici, der er forbundet med fordelingen af lån og formue blandt husholdningerne, er under forberedelse i Erhvervs- og Vækstministeriet. Regeringen har dog meddelt, at den ikke har til hensigt at ændre ejendomsskatten i indeværende valgperiode. De overordnede mål er generelt høje, men på grund af Danmarks udgangspunkt synes nogle af de nødvendige forbedringer for at nå målene ikke at være ambitiøse nok. Danmarks mål om at nedbringe drivhusgasemissionerne i sektorer uden for emissionshandelsordningen med 20 % inden 2020 er dog ambitiøst og kan kun nås, hvis der gennemføres yderligere politiske tiltag.

2. ØKONOMISKE UDVIKLINGSTENDENSER OG UDFORDRINGER

2.1. De seneste økonomiske udviklingstendenser og udsigter

Den delvise økonomiske genopretning af den danske økonomi i 2010 blev hovedsagelig drevet af finanspolitiske incitament, eksportvækst og en vending i lagercyklen. Forventningen om, at vækstens vigtigste drivkraft ville flytte sig fra den offentlige til den private sektor, har endnu ikke vist sig at holde stik. På trods af en solid eksport var udviklingen i den danske økonomi afdæmpet i 2011, og BNP-væksten var kun på 1 %, hvilket navnlig skyldtes husholdningernes og virksomhedernes konsolideringsindsats i lyset af den nuværende statsgældskrise. Statsgældskrisen har på den anden side ført til en kraftig efterspørgsel efter danske realkredit- og statsobligationer, hvilket har medført lave renter, som for tiden understøtter det fortsat skrøbelige boligmarked.

I 2012 og 2013 forventes BNP i faste priser at vokse med henholdsvis 1,1 % og 1,4 %, hovedsagelig drevet af den indenlandske efterspørgsel, indtil den globale økonomi gradvis bliver styrket henimod 2013. Eksportvæksten bliver betydeligt lavere i 2012 end i 2011 på grund af en mindre gunstig ekstern situation. I 2013 forventes eksporten at stige igen som følge af en stigning i verdenshandelen. Kreditvilkårene forventes at forblive stramme, og de faste bruttoinvesteringer bliver primært drevet af offentlige initiativer i overensstemmelse med regeringens planer om en "kickstart" af økonomien, som understøttes af store infrastrukturprojekter. Det private forbrug forventes at stige i løbet af 2012, i takt med at bidragene til førtidspensionen tilbagebetales efter Folketingets vedtagelse af pensionsreformen. Det forventes imidlertid, at det skrøbelige boligmarked og det stagnerende arbejdsmarked fortsat vil begrænse forbruget. Det er endvidere sandsynligt, at husholdningerne fortsætter med den nødvendige reducere af balanceoppustningen, og at de i den aktuelle situation med øget økonomisk usikkerhed sparer forholdsvis meget op af sikkerhedshensyn. Reallønningerne vil sandsynligvis

blive holdt nede som følge af den høje inflation og de moderate stigninger, der blev resultatet af forårets lønforhandlinger i den private sektor. Som følge af de vedvarende betydelige stigninger i energipriserne i det seneste år og af skattestigningerne forventes det harmoniserede forbrugerprisindeks (HICP) at komme til at ligge på 2,6 % i år, før det falder til 1,5 % i 2013.

Hvis den finansielle og eksterne udvikling ikke udvikler sig negativt, kan den gennemsnitlige BNP-vækst blive på 2 % p.a. i 2014-2015. Det bør bringe ledigheden ned på ca. 6,6 % ved udgangen af 2015. Med den nyligt besluttede pensionsreform og andre reformer til forbedring af udbuddet af arbejdskraft samt normaliseringen af konjunkturforløbet burde det være muligt at fastholde væksten på dette niveau på mellemlang sigt.

Det nationale reformprogram og konvergensprogrammet giver et samlet overblik over den finanspolitiske konsolideringsindsats, de vigtigste strukturreformer samt de reformer, som skal understøtte den makroøkonomiske stabilisering. Begge dokumenter bygger på de samme økonomiske udsigter og kvantificerer indvirkningen af strukturreformforslagene på væksten. Udsigterne for 2012 og 2013 er stort set på linje med den seneste prognose fra Kommissionen.

2.2. Udfordringer

De største politiske udfordringer for Danmark er stort set de samme som dem, der blev beskrevet i Kommissionens arbejdsdokument fra 2011. Der bør dog tages højde for de fremskridt, som regeringen har gjort med hensyn til dens reformdagsorden.

For at opfylde kravene under proceduren i forbindelse med uforholdsmæssigt store underskud og nå den mellemfristede målsætning for underskuddet er det især nødvendigt, at den finanspolitiske konsolidering fortsætter. Med regeringens planer om en "kickstart" af økonomien er konsolideringsstrategien blev lagt senere i valgperioden end oprindeligt planlagt, hvilket vil kræve en betydelig konsolideringsindsats i 2013. Som det også påpeges i Kommissionens arbejdsdokument fra 2011, har der i Danmark ofte været betydelige udgiftsoverskridelser, navnlig på regionalt og lokalt plan, og der er behov for en bedre udgiftsstyring på alle forvaltningsniveauer, hvis Danmark skal opfylde de kort- og langsigtede underskudsmål. Med henblik herpå har regeringen sammen med et flertal i Folketinget for nylig indgået aftale om en ambitiøs finanslov, der træder i kraft i 2014.

Den vigtigste udfordring på arbejdsmarkedet har været at øge det samlede arbejdskraftudbud, navnlig erhvervsfrekvensen blandt ældre arbejdstagere, ved at hæve den effektive pensionsalder. I den forbindelse har Danmark gennemført en ambitiøs reform af efterlønsordningen og fremrykket den planlagte forhøjelse af folkepensionsalderen, så den stemmer overens med stigningen i den forventede levetid. Opmærksomheden bør nu rettes mod andre områder, som f.eks. reformen af førtidspensionsordningen og fleksjobordningen. Ordningerne omfatter ca. 10 % af befolkningen i den erhvervsaktive alder, hvilket udgør et væsentligt arbejdskraftudbudspotentiale. Det vil også være muligt at øge indvandrerens tilknytning til arbejdsmarkedet. Dette gælder især for kvinder fra ikke-EU-lande, der kun havde en beskæftigelsesfrekvens på 50,2 % i 2010.

En anden stor udfordring er den langsomme produktivitetsvækst. En forbedring af konkurrencen inden for en række specifikke sektorer kunne forbedre produktivitetsvæksten. Problemet med den lave produktivitetsvækst er især synligt inden for service- og bygge- og anlægssektorerne, som også er langt mindre innovative, og hvor problemet med en ringe grad af konkurrence er større. Desuden er der stadig væsentlige hindringer for at få adgang til servicesektoren, og der bør gøres større brug af offentlige udbud i kommuner og regioner. I den forbindelse er det vigtigt at sikre, at sanktionerne for overtrædelse af konkurrencereglerne har en tilstrækkeligt afskrækkende virkning.

En anden udfordring med relation til den lave produktivitet i Danmark er uddannelsessystemet. Til trods for Danmarks store udgifter til uddannelsessystemet er resultaterne kun gennemsnitlige på en række vigtige områder. Procentdelen af unge, der afslutter en ungdomsuddannelse, er lav, hvilket fortrinsvis skyldes en høj frafaldsprocent på erhvervsuddannelserne. Desuden afslutter danske studerende deres uddannelse forholdsvis sent. Udfordringerne på uddannelsesområdet bør også ses i sammenhæng med de fremtidige kvalifikationer, der bliver brug for på arbejdsmarkedet, og en eventuel mangel på arbejdskraft. En generel højnelse af uddannelsesniveaet og -kvaliteten kunne have en gavnlig virkning på arbejdskraftudbuddet og produktivitetsvæksten.

Ydermere er der med opbygningen af gælds niveauerne, som tog fart med boomet på boligmarkedet mellem 2004 og 2007, opstået større potentielle risici for økonomien og den finansielle stabilitet, skønt disse risici afdæmpes af Danmarks sofistikerede realkreditsystem og en overordnet set solid finansiell situation hos hovedparten af husholdningerne, hvor formuen langt overstiger gælden. Efter korrektionen i boligpriserne er der dog kun blevet truffet begrænsede foranstaltninger til at lægge en dæmper på de procykliske udsving i boligpriserne.

Tekstboks 1. Resumé af resultaterne af den dybdegående analyse under proceduren i forbindelse med makroøkonomiske ubalancer

Analysens hovedkonklusioner:

Den makroøkonomiske udvikling på især områderne konkurrenceevne og husholdningernes gæld bør følges nøje og indgå i økonomisk-politiske overvejelser for at mindske risikoen for negative virkninger for økonomiens funktionsmåde.

Danmark har tabt betydelige markedsandele inden for vareeksport på grund af en svækkelse af landets konkurrencemæssige stilling. Desuden tyder den lavere vækst blandt Danmarks handelspartnere end blandt EU's handelspartnere på, at den danske eksport kunne have fordel af en bedre repræsentation på de nye højvækstmarkeder.

Forværringen af Danmarks konkurrenceevne synes at hænge sammen med en stigning i de relative enhedslønomkostninger, som igen afspejler det højere lønniveau og den svagere produktivitetsvækst i Danmark sammenlignet med udlandet. Skønt effekten af højere enhedslønomkostninger er blevet dæmpet i nogen grad af den gunstige udvikling i

bytteforholdet, er der behov for en tilpasning af enhedslønomkostningerne gennem enten lavere lønstigninger eller højere produktivitetsvækst. Den politiske respons på sidstnævnte kunne bestå i at fjerne hindringer for konkurrence og forbedre uddannelsessystemet.

Mens husholdningernes høje bruttogæld til en vis grad er et strukturelt kendetegn ved den danske økonomi, hvor husholdningernes aktiver langt overstiger deres forpligtelser, opstår der betænkeligheder vedrørende husholdningernes høje gælds niveau, eftersom udviklingen på boligmarkedet synes at have fået gælden til at stige med mere, end hvad der kan forklares med strukturelle faktorer. Dette udgør en større potentiel risiko for den finansielle og økonomiske stabilitet.

Risiciene for den finansielle stabilitet forekommer begrænsede. For at få et tydeligere billede af situationen er der imidlertid behov for flere oplysninger om fordelingen af typer af aktiver og forpligtelser på tværs af husholdninger. Risiciene for den økonomiske stabilitet forekommer mere udtalte, hvilket konsekvenserne af de uforholdsmæssigt store udsving i boligpriserne og den store gæld allerede har afsløret. Sidstnævnte har bidraget til store svingninger i det private forbrug, hvilket p.t. begrænser økonomiens evne til at rejse sig, nu hvor husholdningerne er i færd med at nedbringe deres gæld.

Med henblik på at korrigere de procykliske virkninger af og den tilskyndelse til lånoptagelse, som følger af ejendomsbeskatningen, kunne det overvejes at tilpasse ejendomsværdiskatten til de reelle markedsværdier eller, som den næstbedste løsning, at reducere rentefradragsretten yderligere. Ved at fjerne loftet over den årlige stigning i den kommunale grundskyld kunne det desuden blive muligt at forhindre procykliske virkninger af forsinkede skattestigninger. Sådanne ændringer kan gennemføres gradvist under hensyn til det aktuelle behov for at stabilisere boligmarkedet.

3. VURDERING AF DEN POLITISKE DAGSORDEN

3.1. Finanspolitik og beskatning

Budgetudvikling og gældsdyamik

Den mellemfristede budgetstrategi i Danmarks konvergensprogram fra 2012 tager sigte på at reducere det offentlige underskud til under referenceværdien på 3 % af BNP senest i 2013 i overensstemmelse med den af Rådet fastsatte frist og at opfylde den mellemfristede målsætning om at budget, der i det mindste strukturelt er i balance i 2020, dvs. uden for programperioden. Denne mellemfristede målsætning er uforandret i forhold til sidste års konvergensprogram og afspejler i passende grad stabilitets- og vækstpagtens krav. Desuden overholder det strukturelle underskud i programmet i alle årene mellem 2013 og 2020 den finanspolitiske aftales minimumskrav om en strukturel budgetsaldo på mindst -0,5 % af BNP.

I modsætning til sidste år bygger konvergensprogrammet på en antagelse om uændret politik, hvorfor det kun er virkningerne af de reformer, der allerede er vedtaget, der er inkluderet i programmet. De vigtigste politiske foranstaltninger består af reformen af efterlønsordningen og folkepensionen, finansloven for 2012 med et investeringsbaseret "kickstart" bestående af stimulerende foranstaltninger, skattepolitiske foranstaltninger baseret på genopretningsaftalen fra 2010 og skattereformen fra 2009 samt en normalisering af de offentlige investeringer fra og med 2013. På basis af disse foranstaltninger og en årlig realvækst i det offentlige forbrug på 0,6 % i 2014-2020 forventes der balance på de offentlige finanser senest i 2020.

Tekstboks 2. Den nyligt udsendte 2020-plan

Vurderingen i dette dokument er baseret på den reformdagsorden, der er beskrevet i det nationale reformprogram og det konvergensprogram, som den danske regering fremlagde den 30. april 2012. Den 8. maj udsendte den danske regering sin 2020-plan, der er en mellemfristet finanspolitisk strategi omfattende en række andre reformer end dem, der allerede er blevet vedtaget, og som dannede grundlag for 2012-konvergensprogrammet. På linje med konvergensprogrammet tager 2020-planen sigte på at reducere det offentlige underskud til under referenceværdien på 3 % senest i 2013 og nå den mellemfristede målsætning om et budget, der i det mindste strukturelt er i balance i 2020. Foranstaltningerne i 2020-planen skal øge beskæftigelsen med 60 000 personer frem til 2020 sammenlignet med konvergensprogrammet og forøge BNP-væksten med i gennemsnit ¼ procentpoint fra 2014 til 2020. På basis af disse reformer vil det offentlige forbrug vokse med i gennemsnit 0,8 % fra 2014 til 2020 i stedet for de 0,6 %, der var planlagt i henhold til konvergensprogrammet, og den mellemfristede målsætning forventes stadig opfyldt i 2020.

Den nye plan inkluderer initiativer til forøgelse af arbejdskraftudbuddet og styrkelse af de offentlige finanser, bl.a. ved at sænke indkomstkatten som led i en fuldt finansieret skattereform, ændre efterlønsordningen og fleksjobordningen, få de studerende hurtigere gennem uddannelsessystemet og ændre SU-ordningen. Arbejdstiden forlænges i henhold

til en trepartsaftale. For at øge produktivitetsvæksten har regeringen planer om en række initiativer i forhold til uddannelse (se afsnit 3.3), konkurrence samt forskning og udvikling og innovation.

Budgetresultatet i 2011 blev væsentligt bedre end forventet. Det offentlige underskud udgjorde -1,8 % af BNP i stedet for de tidligere forventede 3,8 % af BNP. Forskellen kan først og fremmest tilskrives væsentligt højere indtægter (3,2 procentpoint af BNP), først og fremmest som følge af ekstraordinært højere indtægter fra pensionsafkastbeskatningen, en standardiseret sats for beskatningen af pensionsfondes afkast. De højere indtægter hang sammen med lavere renteniveauer end forventet, hvilket medførte et højere afkast af rentefølsomme aktiver i pensionsfondenes porteføljer. De højere indtægter blev til en vis grad opvejet af udgifter, der oversteg målet med 1,2 procentpoint af BNP, hovedsagelig som følge af basiseffekter. Den nominelle vækst i renteudgifterne var derfor markant større end planlagt (7,7 % i stedet for et fald på 2,4 %), mens den nominelle vækst i de primære udgifter kun var en anelse større (2,0 % i stedet for 1,6 %).

For så vidt angår budgetfremskrivningerne for 2012, er konvergensprogrammet fra 2012 og Kommissionens forårsprognose stort set overensstemmende og forudsiger et budgetunderskud på henholdsvis 4,0 % og 4,1 % af BNP. Stigningen i budgetunderskuddet fra 2011 til 2012 afspejler regeringens kickstart med en budgetvirkning på 0,4 % af BNP samt tilbagebetalingen af efterlønsbidrag, der er beregnet til næsten 1 % af BNP. Sidstnævnte betragtes som en engangsforanstaltning. Stigningen i det fremskrevne budgetunderskud fra 2011 til 2012 afspejler også det forhold, at den ekstraordinære pensionsafkastskat, der påvirkede den offentlige saldo i 2011, ikke længere gør sig gældende.

Budgetunderskuddet er for 2012's vedkommende blevet nedjusteret med ½ procentpoint, mens det for 2013's vedkommende er stort set uændret sammenlignet med det foregående program. Nedjusteringen skyldes forventninger om højere oliepriser og lavere rentesatser, der har en positiv indvirkning på Danmarks offentlige finanser i kraft af større indtægter fra olie- og gasaktiviteterne i Nordsøen og større indtægter fra pensionsafkastskatten. Desuden medførte finansloven for 2012 en permanent stigning i indtægter fra skatter og punktafgifter. Disse positive faktorer mere end udligner de negative budgetmæssige følger af forværringen af vækstudsigterne sammenlignet med sidste år og regeringens kickstart, som ikke indgik i det foregående program. På den anden side er det samlede offentlige underskud efter 2013 blevet væsentligt opjusteret i dette års program som følge af forventninger om lavere vækst, og fordi de positive virkninger af de planlagte, men endnu ikke vedtagne reformer var inkluderet i sidste års konvergensprogram og ikke i konvergensprogrammet fra 2012.

Ifølge konvergensprogrammet forventes det samlede underskud derfor at falde fra -4,0 % af BNP i 2012 til -1,8 % i 2013 og derefter forblive stort set uændret indtil 2015. Ændringen fra 2012 til 2013 skyldes udviklingen i den primære saldo snarere end ændringer i renteudgifterne og afspejler fraværet af de engangsforanstaltninger, der påvirkede den offentlige saldo i 2012, samt de offentlige konsolideringsforanstaltninger.

Konsolideringsstrategien er i vidt omfang udgiftsbaseret med et betydeligt fald i udgiftskvoten på 2 procentpoint fra 2012 til 2013. En stor del af udgiftsfaldet skyldes

normaliseringen af de offentlige investeringer efter 2012. Som følge af kickstarten er investeringer til i alt omkring 1 % af BNP blevet fremrykket til 2012 og 2013 fra 2014 til 2020. Det er dog kun 0,4 % af disse investeringer, der har direkte indflydelse på den offentlige budgetsaldo, og dét kun i 2012. De resterende investeringer fremskaffes fra private institutioner eller virksomheder og kommer derfor ikke til at påvirke den offentlige saldo. Fra 2013 forbliver de faste bruttoinvesteringer således stabile på 1,9 % af BNP.

Fra 2013 til 2015 afspejler den næsten uændrede offentlige saldo et parallelt fald i indtægter euroområdet udgifter på henholdsvis -1,5 og -1,7 procentpoint af BNP. Ifølge konvergensprogrammet forventes de sociale udgifter at falde takket være det fortsatte økonomiske opsving og regeringens strammere kontrol med budgetgennemførelsen. Desuden vil lønningerne blive reduceret med ½ procentpoint af BNP over perioden. Det forudses, at de offentlige indtægter vil falde som følge af lavere indtægter fra indkomst- og formueskatter i overensstemmelse med skattereformen fra 2009 og et yderligere fald i de sociale bidrag grundet udfasingen af efterlønsordningen fra og med 2012.

Det forventes ifølge konvergensprogrammet, at det uforholdsmæssigt store underskud vil være korrigeret senest i 2013 takket være de finansieringsforanstaltninger, der indgår i 2009-skattereformen, 2010-genopretningsaftalen, 2012-finansloven, og takket være normaliseringen af de offentlige investeringer (se tekstboks 1). Ud fra en "bottom-up"-vurdering skønnes det i programmet, at disse foranstaltninger tegner sig for en samlet budgetforbedring på 2,5 % af BNP. Når der tages hensyn til andre faktorer såsom lavere olieindtægter og højere pensionsudgifter som følge af demografiske forhold, vil deres samlede nettobidrag komme til at udgøre 1,8 % af BNP i perioden 2011-2013, hvilket er i overensstemmelse med henstillingen under proceduren i forbindelse med uforholdsmæssigt store underskud.

Når hertil lægges foranstaltningerne (bottom-up) baseret på beregningerne i programmet, blev den strukturelle saldo forbedret med 0,8 procentpoint af BNP i 2011, og den vil falde med 0,3 procentpoint af BNP i 2012, før der sker en forbedring på 1,3 procentpoint af BNP i 2013. Forværringen i 2012 skal ses i lyset af, at de offentlige udgifter blev lavere end budgetteret i 2011, hvilket alt andet lige tyder på en større vækst i det offentlige forbrug i 2012. Eftersom kickstarten fremrykker investeringer til 2012, vil konsolideringsbidraget fra normaliseringen af de offentlige investeringer desuden først komme i 2013. Dette gør konsolideringskursen langt mere "back-loaded" end tidligere planlagt. Desuden forøger det høje offentlige investeringsniveau i 2012 risikoen for afsmittende virkninger i 2013, hvilket kunne bringe realiseringen af den påkrævede finanspolitiske indsats i 2013 i fare. I tilfælde af sådanne afsmittende virkninger vil det være nødvendigt at begrænse andre investeringsprojekter i 2013, eller der vil være behov for at finde supplerende midler, jf. konvergensprogrammet.

I modsætning til beregningen af de strukturelle foranstaltninger ud fra en "bottom-up"-vurdering udviser den genberegnete strukturelle saldo¹ en samlet forværring ("top-

¹ Den konjunkturkorrigerede saldo eksklusive engangsforanstaltninger og midlertidige foranstaltninger som genberegnet af Kommissionens tjenestegrene på basis af oplysningerne i programmet og ved hjælp af den i fællesskab aftalte metode.

down") på $\frac{1}{2}$ procentpoint af BNP i 2011-2013. Dette er baseret på de engangsforanstaltninger, der er beskrevet i konvergensprogrammet. Konvergensprogrammets definition på engangsforanstaltninger stemmer imidlertid ikke overens med Kommissionens definition. Ikke desto mindre har en justering af den (genberegnete) konjunkturkorrigerede saldo for engangsforanstaltninger i henhold til Kommissionens definition i stedet for definitionen i programmet kun ringe indflydelse på den samlede tilpasning i 2011-2013.

Tekstboks 3. Vigtigste foranstaltninger

De vigtigste af de foranstaltninger, der er beskrevet i konvergensprogrammet, består af skattereformen fra 2009, genopretningsaftalen fra 2010 (der inkluderede en begrænsning af væksten i det offentlige forbrug, en afkortning af dagpengeperioden og stramninger af udgiftskontrollen), skatteelementer fra 2012-finansloven samt en normalisering af de offentlige investeringer. I årene 2011-2013 vil genopretningen af de offentlige finanser reducere underskuddet med 2,5 % af BNP i henhold til programmet. Det skønnes, at konsolideringens samlede effekt for den offentlige budgetsaldo udgør netto 1,8 % af BNP ("bottom-up") svarende til en forbedring af den strukturelle saldo på 1,5 % af BNP ("top-down") ifølge den nationale beregningsmetode.

Vigtigste budgetforanstaltninger

Indtægter	Udgifter
2011	
<ul style="list-style-type: none"> • Finansieringselementer i skattereformen fra 2009 (0,1 % af BNP) • Finansieringselementer i genopretningsaftalen fra 2010 (0,3 % af BNP) 	<ul style="list-style-type: none"> • Afdæmpet vækst i det offentlige forbrug (-0,6 % af BNP) • Indkomstoverførsler, inkl. dagpengereform (-0,2 % af BNP)
2012	
<ul style="list-style-type: none"> • Finansieringselementer i genopretningsaftalen fra 2010 (0,1 % af BNP) • Finansieringselementer i finansloven for 2012 (0,2 % af BNP) 	<ul style="list-style-type: none"> • Afdæmpet vækst i det offentlige forbrug (0,2 % af BNP) • Offentlige investeringer (0,1 % af BNP) • Indkomstoverførsler, inkl. dagpengereform (0,1 % af BNP)
2013	
<ul style="list-style-type: none"> • Finansieringselementer i skattereformen fra 2009 (0,4 % af BNP) • Finansieringselementer i genopretningsaftalen fra 2010 (0,1 % af BNP) • Finansieringselementer i finansloven for 2012 (0,1 % af BNP) 	<ul style="list-style-type: none"> • Afdæmpet vækst i det offentlige forbrug (-0,2 % af BNP) • Offentlige investeringer (-0,5 % af BNP) • Indkomstoverførsler, inkl. dagpengereform (-0,2 % af BNP)
<p>Bemærk: Detaljeringsgraden afspejler typen af oplysninger i stabilitets- eller konvergensprogrammet og eventuelt et flerårigt budget. Et positivt tal betyder, at indtægter/udgifter vokser som følge af den pågældende foranstaltning.</p>	

Forværringen af den (genberegnete) strukturelle saldo og differencen i forhold til den strukturelle indsats, der er beskrevet i programmet, skyldes således snarere, at Kommissionens skøn over den potentielle outputvækst er væsentligt lavere ($\frac{1}{2}$ - $\frac{3}{4}$ procentpoint af BNP lavere) end regeringens skøn, hvilket peger i retning af, at outputgabet lukkes langt hurtigere. Det betyder, at Kommissionens skøn over konjunkturbidraget til forbedringen af budgetsaldoen kan være overvurderet.

Når der tages hensyn til de diskretionære foranstaltninger, der er beskrevet i programmet, synes fremskrivningerne af de offentlige udgifter at sikre den påkrævede ændring af det uforholdsmæssigt store underskud i 2013, dvs. en finanspolitisk stramning på 1,5 % i årene 2011-2013. Skønt risikoen for en overskridelse af referenceværdien på 3 % i 2013 er begrænset (jf. Kommissionens fremskrivning af budgetunderskuddet til 2,0 % af BNP i 2013) skal der imidlertid gøres en stor indsats i 2013 for at tilvejebringe den nødvendige strukturelle forbedring.

Holdt op mod den forventede vækst i det potentielle output på mellemlang sigt og under hensyntagen til de diskretionære foranstaltninger, synes fremskrivningen af udgifterne at sikre en hensigtsmæssig tilpasning i retning af den mellemfristede målsætning fra og med 2013. Selv om Kommissionens prognose viser, at vækstraten for de offentlige udgifter overstiger den lave referencesats, er afvigelsen i forhold til den gældende referencesats ikke væsentlig.

Skønt Danmark har underskud på de offentlige finanser, forventes landets offentlige bruttogæld at falde fra 46,5 % af BNP i 2011 til 42,1 % af BNP i 2015. Det skyldes, at en del af budgetunderskuddet vil blive finansieret ved at nedbringe statens indestående i Danmarks Nationalbank, hvilket kun vil påvirke den offentlige nettogæld og ikke bruttogælden. Eftersom gældskvoten forbliver et godt stykke under referenceværdien, finder gældsreduktionsmålet ikke anvendelse.

Langsigtet holdbarhed

Den langsigtede ændring i de aldersrelaterede udgifter ligger for Danmarks vedkommende over EU-gennemsnittet. Ved en antagelse om uændret politik skulle gælden falde til 42 % af BNP senest i 2030. De seneste reformforanstaltninger på pensionsområdet vil bidrage til at forbedre holdbarheden i de offentlige finanser. Ved at sikre tilstrækkelige primære overskud på mellemlang sigt som planlagt i henhold til programmet vil holdbarheden i de offentlige finanser blive forbedret.

Finanspolitisk ramme

I Danmark består den finanspolitiske ramme af en mellemfristet budgetramme, der gælder for alle forvaltningsniveauer, dvs. stat, regioner og kommuner, og som fastsætter årlige mål for realvæksten i det offentlige forbrug – men ikke indkomstoverførsler, tilskud eller investeringer – i henhold til flerårige planer. Grundreglen i budgetpolitikken er, som det fremgår af den mellemfristede budgetramme, på mellemlang til lang sigt at opnå balance eller overskud på den offentlige saldo. Den mellemfristede budgetramme er ikke indbygget i forfatningen, og den bygger heller ikke på retsakter. Den er derimod en politisk forpligtelse til at opnå finanspolitisk holdbarhed på længere sigt. Ikke desto mindre får de flerårige planer støtte i Folketinget, og de tjener som et anker for den finanspolitiske planlægning i forbindelse med den årlige budgetprocedure. De regionale myndigheder (20 % af de samlede udgifter) og de lokale myndigheder (50 % af de samlede udgifter) spiller en vigtig rolle i forvaltningen af de offentlige udgifter. Finansministeriet og Økonomi- og Indenrigsministeriet står samtidig for kontrol og håndhævelse.

Selvom der er opnået gode resultater med Danmarks finanspolitiske ramme, har der ofte været betydelige udgiftsoverskridelser, navnlig på kommunalt og regionalt niveau. Derfor blev der med genopretningsaftalen fra 2010 og finansloven for 2011 og 2012 indført sanktioner og en strammere budgetkontrol for at forbedre udgiftsstyringen i kommuner og regioner. Disse mekanismer har vist sig at være effektive. Sanktionerne er nu en del af et ambitiøs forslag til budgetlov, der blev fremsat i marts 2012, og som regeringen og et flertal i Folketinget er nået til enighed om. Den nye budgetlov indebærer, at Folketinget fastsætter udgiftslofter for stat, regioner og kommuner for perioder af fire år begyndende i 2014. Udgiftslofterne skal overholde en mellemfristet målsætning for budgettet om strukturel balance i 2020 og et årligt strukturelt underskud på de offentlige udgifter på maksimalt 0,5 % af BNP. Lofterne bliver håndhævet ved hjælp af og overvåget af Det Økonomiske Råd, hvilket er i tråd med den del af den landespecifikke henstilling, der vedrører de finanspolitiske rammer.

Den nye udgiftsregel indebærer et afgørende skift i retning af en bedre kontrolleret udgiftspolitik, eftersom de planlagte udgifter nu bygger på et scenario, der kun tager hensyn til virkningen af foranstaltninger, som et flertal i Folketinget kan gå ind for. I de tidligere mellemsigtede planer blev det sædvanligvis antaget, at den fornødne finansiering af planlagte udgiftsinitiativer kunne findes i fremtiden fra ikke nærmere præciserede foranstaltninger, der ofte viste sig at være vanskelige at få vedtaget.

Skattesystemet

Danmark er kendetegnet ved at have den højeste skattekvote i EU, som ligger betydeligt over gennemsnittet. Betragtes systemet ud fra en række typiske resultatindikatorer for skattesystemer, ser det ud til at fungere godt, og udgifterne til at sikre overholdelse af skattereglerne er lave. Danmark befinder sig tæt på EU-gennemsnittet for så vidt angår "vækstfremmende" skatter og den implicitte skatteprocent på arbejdsindkomst, hvorimod marginals-katten er forholdsvis høj for højindkomstgrupper. Selskabsskatten ligger på et niveau svarende til EU-gennemsnittet, mens indtægterne fra indirekte skatter er betydeligt højere. Desuden ligger boligs-katten — der anses for at være en af mindst forvridende typer af skat — fortsat over EU-gennemsnittet².

Skattereformen i "Forårspakke 2.0", der blev vedtaget i 2009, og som skal implementeres i perioden 2010-2019, nedsætter den høje marginals-kat på personlig indkomst med det formål at gøre det mere attraktivt at arbejde, samtidig med at fradraget for renteudgifter på boliglån nedsættes. Med finansloven for 2012 indføres der foranstaltninger på indtægtssiden, der er rettet specifikt mod usunde produkter, som f.eks. fedt i fødevarer, konfektvarer, sodavand og alkoholsodavand samt cigaretter. Regeringen har meddelt, at den har til hensigt at stille forslag om endnu en skattereform, som skal øge arbejdskraftudbuddet ved at lette skattebyrden på lønindtægter på en budgetneutral måde uden at ændre boligs-katten eller rentefradragsretten i indeværende valgperiode.

Der er et udestående på skatteområdet, som også behandles i den femte landespecifikke henstilling til Danmark i 2011. Ejendomsværdiskatten, der siden 2002 er blevet fastsat ud

² De sociale bidrag er begrænsede i Danmark, hvilket indebærer, at den personlige indkomstskat på lønindkomster er forholdsvis højere. Da dette er et udtryk for forskellige måder at beskatte lønindkomster på, påvirker det ikke skattestrukturens bidrag til vækst.

fra en nominel værdi, medfører et indtægtstab. I Danmark, der har den største samlede skattebyrde i EU, er det afgørende, at det er de mindst forvridende og mest vækstfremmende indtægtskilder, der udnyttes, således at trykket på den direkte beskatning af kapital og lønindkomster lettes. For at opnå dette og stoppe yderligere indtægtstab samt modvirke de procykliske forvridninger på boligmarkedet (se afsnit 2.4) er det nødvendigt igen at basere ejendomsværdiskatten på markedsværdien, i det mindste på mellemlang sigt, idet der samtidig tages højde for det aktuelle behov for at fremme stabiliseringen på boligmarkedet.

Et andet vigtigt spørgsmål er, hvordan Danmark kan nå sine klima- og energimål på en omkostningseffektiv måde. Kohærens i de finanspolitiske og lovgivningsmæssige foranstaltninger til tackling af udfordringerne på klima- og energiområdet kan yde et betydeligt bidrag hertil. Selvom Danmark ikke er et særtilfælde i EU, varierer prissætningen på drivhusgasemissioner på tværs af de forskellige sektorer, idet afgiften på emissioner inden for transportsektoren ligger væsentligt over CO₂-prisen i kvotehandelssystemet, mens drivhusgasemissionerne fra landbruget stort set ikke beskattes. Endvidere kunne den samlede beskatning af motorkøretøjer måske gøres mere effektiv, samtidig med at indtægterne og det nuværende systems bidrag til at nedbringe CO₂-emissioner og andre transportrelaterede eksterne virkninger fastholdes³.

3.2. Den finansielle sektor

Banksektoren

Finanskrisen skabte en række indenlandske bankproblemer, primært i relation til boligsektoren. De danske myndigheder indførte en række støtteforanstaltninger, som f.eks. indskydergaranti og kapitaltilførsler, i takt med at den verdensomspændende finanskrise forværrede situationen på grund af bankernes afhængighed af finansiering fra pengemarkederne. Selskabet Finansiell Stabilitet blev stiftet i oktober 2008 med det formål at sikre finansiell stabilitet i Danmark, herunder også at afvikle nødlidende pengeinstitutter. Den ubegrænsede statsgaranti udløb samtidig med bankpakke 1 ved udgangen af september 2010. Efterfølgende blev der imidlertid vedtaget flere redningspakker, og staten har stadig omfattende interesser i den danske banksektor, f.eks. de individuelle statsgarantier, der udløber i 2012 og 2013.

De danske banker har et godt kapitalgrundlag med en begrænset eksponering over for de sårbare EU-medlemsstater i Sydeuropa og burde være i stand til at klare overgangen til en situation uden statsgarantier. Der var ingen af de danske institutter, som ikke opfyldte kravet om mindst 5 % tier 1-kernekapital efter den europæiske bankmyndigheds stresstest i juli 2011, eller som skulle overholde den højere tier 1-kernekapitalskvote på mindst 9 % risikovægtede aktiver, efter at Det Europæiske Råd vedtog den midlertidige rekapitaliseringsplan i oktober 2011.

³ Se f.eks. Fosgerau, M. & Jensen, T. (2011), A green reform is not always green, Transportation Research. Del C: Emerging Technologies.

Boliggæld og den private sektors gældsætning

De danske husholdningers gældsætning er blandt de højeste i EU og en grundig undersøgelse, og der er blevet gennemført en undersøgelse af dette fænomen i forbindelse med proceduren i forbindelse med uforholdsmæssigt store ubalancer. Husholdningernes høje gælds niveau er i et vist omfang et strukturelt træk ved den danske økonomi. Store bidrag til private pensionsopsparinger, der bliver trukket direkte fra lønnen, et generøst socialt sikkerhedsnet og generelt store nettoaktiver giver borgerne en pålidelig finansiel stødpude. I et land med høje skatter som Danmark kan fradraget for renteudgifter på boliglån desuden have givet et incitament til at gældsætte sig.

Gælds niveauet steg kraftigt i takt med stigningen i huspriserne i opsvingsårene (2003-2007). Indførelsen af innovative finansielle produkter (afdragsfrie lån⁴ i 2004) og skattemæssige incitamenter (fastfrysningen af ejendomsskatterne i 2002 og rentefradragsretten) kan have bidraget til, at gælds niveauet er steget til et niveau, der ligger over det, der kan forklares med ovennævnte strukturelle faktorer. Husholdningernes gæld er blevet mere eksponeret over for udviklingen på ejendomsmarkedet, og det medfører større økonomiske risici, navnlig på grund af den potentielle indvirkning på det private forbrug (f.eks. behovet for nedbringelse af gælden på grund af faldet i aktivernes værdi eller en stor gælds betjeningsbyrde) og den finansielle sektor, i takt med at andelen af afdragsfrie rentetilpasningslån er steget. I en af de landespecifikke henstillinger til Danmark sidste år blev der derfor krævet en præventiv indsats.

For så vidt angår *den finansielle stabilitet*, er der ikke tegn på, at husholdningernes gælds niveau udgør en alvorlig trussel for økonomien. Ifølge Nationalbankens publikation Finansiell Stabilitet 2010 var restanceprocenten og antallet af tvangsauktioner af enfamiliehusse fortsat begrænset, kun 3,2 % af husholdningernes samlede gæld er således koncentreret i økonomisk trængte husholdninger. Ikke desto mindre er der behov for at analysere en række mikrodata vedrørende fordelingen af aktiver og passiver mellem husholdningerne, herunder lånetyperne. En undersøgelse udarbejdet af Erhvervs- og Vækstministeriet vil kaste lys over husholdningernes potentielle sårbarhed i tilfælde af forskellige økonomiske chok til økonomien, hvilket er i tråd med sidste års henstilling til Danmark angående økonomisk og finansiell stabilitet. Danmarks Nationalbank er i færd med at udarbejde en tilsvarende undersøgelse vedrørende finansiell stabilitet.

Hvad angår *den økonomiske stabilitet*, er der tegn på, at den bristede boligboble og den samtidige stigning i gælden, har haft en negativ indvirkning på økonomien og dennes evne til at komme tilbage på sporet efter krisen, hvilket især skyldes husholdningernes nedbringelse af deres gæld. Der er derfor behov for tiltag til at hindre procykliske bevægelser på boligmarkedet på mellemlang sigt, helst i form af en tilpasning af ejendomsværdiskatten til den faktiske markedsværdi. Tiltagene bør gennemføres, uden at behovet for at stabilisere boligmarkedet tilsidesættes. Det kunne f.eks. ske i overensstemmelse med et forslag, som Det Økonomiske Råd stillede for nyligt⁵.

⁴ Også kaldet rentelån.

⁵ Det Økonomiske Råd: "Dansk Økonomi, efterår 2011".

Selvom der ikke har været en fastfrysning af den kommunale grundskyld, som normalt ville have en konjunkturudjævrende virkning, har det loft, der blev fastsat for den årlige stigning i ejendomsskatten, bevirket, at denne skat på nuværende tidspunkt har en procyklisk virkning, idet stigninger i ejendomsskatten under højkonjunktoren nu bliver udfaset. Ejendomsskatten er steget på det seneste, hvorimod priserne er faldet, og effekten er dermed ikke konjunkturudlignende. Den kommunale grundskyld kan derfor ikke betragtes som en erstatning for det konjunkturudlignende element i ejendomsskatten, der er behov for.

Rentetilpasningslån og afdragsfrie lån udgør en stadig større andel af realkreditmarkedet, så realkreditinstitutterne truffet foranstaltninger til at forsøge at sprede refinansieringsauktionerne for rentetilpasningslån over hele året for at reducere refinansieringsrisikoen. Realkreditinstitutterne er for øjeblikket i færd med at træffe foranstaltninger til at sikre, at der stilles yderligere sikkerhed i tilfælde af et fald i boligpriserne. Disse foranstaltninger vil betyde en effektiv begrænsning af antallet af rentetilpasningslån og afdragsfrie lån.

Danmark har derfor truffet en række relevante foranstaltninger til at gennemgå realkreditsystemets funktionsmåde. Der er dog endnu ikke gjort en præventiv indsats for at styrke den mellemsigtede stabilitet på boligmarkedet, herunder en gennemgang af ejendomsskattesystemets funktionsmåde. Sammenfattende har Danmark truffet en række relevante foranstaltninger, men den femte landspecifikke henstilling er kun delvist blevet gennemført.

Adgang til finansiering

Banker og kreditforeninger strammede i 2011 deres kreditstandarder for både privat- og erhvervskunder, herunder små og mellemstore virksomheder (se også afsnit 3.4). Ved udgangen af året traf Nationalbanken foranstaltninger til at supplere bankernes adgang til likviditet og lette overgangen, når de individuelle statsgarantier udløber i 2012-13. I marts indgik et flertal i Folketinget forlig om en finansiel pakke rettet mod specialiserede finansielle institutioner med henblik på at øge deres kapacitet i forhold til små og mellemstore virksomheder. Danmark har overordnet set truffet relevante foranstaltninger til at understøtte låneaktiviteten i overensstemmelse med prioriteringerne i den årlige vækstundersøgelse.

3.3. Arbejdsmarkedspolitik, uddannelsespolitik og socialpolitik

Det danske arbejdsmarked er kendetegnet ved en høj erhvervsfrekvens, samtidig med at arbejdstiden ligger under EU-gennemsnittet. Beskæftigelsen er faldet med næsten 6 % (i perioden 2008-2011), og den aktuelle beskæftigelsesfrekvens (for de 20- til 64-årige) er på 75,7 % i (2011). Arbejdsløsheden er mere end fordoblet, fra rekordlave 3,4 % i 2008 til 7,6 % i 2011, hvilket dog stadig er et godt stykke under EU-gennemsnittet. Langtidsarbejdsløsheden og ungdomsarbejdsløsheden (blandt de 15- til 24-årige) er også steget under krisen, men er stadig blandt de laveste i EU.

Danmark står over for en betydelig udfordring i form af befolkningens aldring, og et øget arbejdskraftudbud er derfor absolut nødvendigt for at sikre den fremtidige velfærd og finanspolitisk holdbarhed. Udfordringen, der blev nævnt i sidste års landespecifikke

henstillinger og fremhævet i den årlige vækstundersøgelse for 2012, er blevet anerkendt af regeringen. Der er sat et mål i det nationale reformprogram, som indebærer en stigning i beskæftigelsen på 60 000 personer i 2020.

Det vigtigste spørgsmål angående arbejdskraftudbud og offentlige finanser, der er blevet behandlet siden sidste år, har været gennemførelsen af en reform af efterlønsordningen. Den politiske løsning på den landespecifikke henstilling på dette område har været relevant, for Folketinget har nu vedtaget reformen. For at udnytte reformens fulde potentiale med hensyn til arbejdskraftudbud er det ønskeligt at supplere den med foranstaltninger til fremme af seniorvenlige arbejdsmarkedspolitikker, der kan sikre, at ældre arbejdstagere forbliver længere på arbejdsmarkedet. Sammen med denne reform har regeringen desuden indført en "seniorførtidspension" for ældre arbejdstagere med helbredsproblemer. Det er svært at lave et skøn over, hvor mange arbejdstagere der kan benytte sig af denne ordning, og det bliver nødvendigt at overvåge ordningen nøje for at undgå, at den nye pensionsordning mere eller mindre erstatter efterlønnen.

Opmærksomheden bør nu rettes mod andre områder, f.eks. en reform af førtidspensionsordningerne og ordningerne vedrørende beskæftigelse med offentligt tilskud (fleksjob). Regeringen har stillet et relevant forslag til en reform af førtidspensionen og fleksjobordningen, som ifølge dens eget skøn kan øge arbejdskraftudbuddet med 5 000 personer i 2020 og 12 500 personer på lang sigt.

Med vedtagelsen af reformen af efterlønsordningen har Danmarks reaktion på den landespecifikke henstilling været relevant, samtidig med at der er taget de rigtige skridt til at øge arbejdskraftudbuddet. Disse tiltag forventes generelt at ville påvirke Europa 2020-målene positivt, herunder navnlig beskæftigelses- og fattigdomsmålene. De foreslåede reformer af førtidspensionen og fleksjobordningen er imidlertid endnu ikke blevet gennemført. Hvis reformerne bliver gennemført som planlagt, kan Danmarks reaktion anses for også at have været relevant på disse områder af de landespecifikke henstillinger.

Som nævnt har regeringen også meddelt, at den har til hensigt at gennemføre en skattereform, der har til formål at øge arbejdskraftudbuddet med mindst 7 000 personer i 2020. De kommende trepartsforhandlinger i 2012 mellem regeringen og arbejdsmarkedets parter forventes også at komme til at spille en afgørende rolle for forøgelsen af arbejdskraftudbuddet, om end der endnu ikke foreligger officiel forhandlingsdagsorden. Regeringen har generelt planer om tage relevante og ambitiøse skridt til at øge udbuddet af arbejdskraft.

Der har taget afgørende skridt til at bekæmpe den stigende ungdomsarbejdsløshed, som er i overensstemmelse med prioriteringerne i den årlige vækstundersøgelse, herunder foranstaltninger til at øge de unges muligheder for jobrotation og målrettede programmer til at sikre den grundlæggende uddannelse. Det er fortsat nødvendigt at overvåge ungdomsarbejdsløsheden nøje i Danmark og eventuelt at træffe yderligere foranstaltninger.

De seneste ti år har mange af de tidligere politiske initiativer resulteret i et markant fald i arbejdsløsheden blandt personer fra tredjelande⁶. En tilbagevenden til en sådan positiv udvikling ved hjælp af målrettede og afprøvede politiske tiltag kunne medføre en reel styrkelse af det samlede arbejdskraftudbud og nedbringe antallet af personer, der er udsat for risiko for fattigdom og social eksklusion generelt. For så vidt angår indvandrernes beskæftigelsesfrekvens, er Danmark et af de lande i EU, hvor arbejdsløshedsgabet mellem EU-statsborgere og ikke-EU-statsborgere er blevet udvidet mest de seneste tre år⁷. Der kan have været behov for en vis tilpasning efter overophedningen og manglen på arbejdskraft i 2006-2007, der også forbedrede jobmulighederne marginaliserede grupper. Hvis de stadig større forskelle mellem jobmulighederne for personer med indvandrerbaggrund og resten af den arbejdende befolkning kan mindskes, vil der kunne skabes et betydeligt arbejdskraftpotentiale. Der er derfor behov for en indsats i denne retning. En særlig udfordring er erhvervsfrekvensen blandt kvindelige indvandrere fra lande uden for EU, hvoraf kun 50,6% var i beskæftigelse i 2010.

Den finansielle og økonomiske krise har påvirket de sårbare grupper – især de socialt ekskluderede grupper – snarere end befolkningen generelt, hvilket udgør yderligere en risiko for disse gruppers sociale eksklusion. Etniske minoriteter hører til de grupper, der har en øget risiko for fattigdom og social eksklusion, og dette hænger sammen med forringelsen af deres stilling på arbejdsmarkedet. Efter at arbejdsløsheden steg i årene 2008 til 2010, er antallet af personer, der lever i husholdninger med lav arbejdsintensitet, desuden steget betydeligt (2008: 347 000, 2009: 360 000 og 2010: 433 000).

I finansloven for 2012 blev en række af de regler, der fastsætter betingelserne for at modtage ydelser, afskaffet for at gøre det mere attraktivt at arbejde. Selv om det i den nuværende situation er vigtigt og relevant at sikre hensigtsmæssige sociale sikringssystemer for at forhindre en social marginalisering, hvilket er i overensstemmelse med den årlige vækstundersøgelses opprioritering af bekæmpelsen af arbejdsløshed og de sociale konsekvenser af krisen, bør der fortsat lægges vægt på, at det skal være attraktivt at arbejde, for arbejde er på lang sigt en af de bedste metoder til forebyggelse af social eksklusion. Dette er også nødvendigt, hvis det skal lykkes Danmark – i overensstemmelse med landets 2020-mål – at få 22 000 personer fra husholdninger med lav arbejdsintensitet ud af fattigdom.

Danmark er det land i verden, der målt i procent af BNP bruger flest penge på uddannelse, og på en række områder er uddannelsessystemets resultater helt i top. Det er f.eks. tilfældet, når det gælder det overordnede mål for den andel af befolkningen, der har afsluttet en videregående uddannelse, hvor Danmark er næstbedst i EU, samt for deltagelsen i livslang læring, hvor deltagelsen i Danmark er den højeste i EU, over tre gange EU-gennemsnittet. På den anden side er kvaliteten af skolernes undervisning – f.eks. målt ud fra OECD's PISA-undersøgelse – på nogle områder kun gennemsnitlig.

⁶ Forskningsresultater har bekræftet, at fleksjobordningen og direkte beskæftigelsesprogrammer er positive for beskæftigelsen af indvandrere fra ikke-vestlige indvandrere: Immigrants Receiving Social Assistance in Denmark, IZA DP No. 5632, April 2011, <http://ftp.iza.org/dp5632.pdf>

⁷ Mellem andet kvartal 2008 og andet kvartal 2011. Kilde: EU's beskæftigelsesmæssige og sociale situation, Quarterly Review, december 2011 (s. 44).

For at tackle udfordringerne i forbindelse med den lave procentdel af unge, der afslutter en ungdomsuddannelse, har regeringen i finansloven for 2012 bekræftet det mangeårige mål, nemlig at 95 % af de unge skal gennemføre en ungdomsuddannelse i 2020. Den foreslår bl.a., at kvaliteten af de erhvervsfaglige uddannelser skal forbedres, bl.a. ved at begrænse den tid, som lærerne bruger på andre aktiviteter end undervisning, øge antallet af praktikpladser (10 400 ekstra pladser i 2012), indføre et fleksibelt loft over antallet af elever i hver klasse og fokusere mere på lærerne og deres rolle som klasseledere.

Den høje frafaldsprocent fra erhvervsuddannelserne kan hænge sammen med det utilstrækkelige antal praktikpladser. For at øge antallet af praktikpladser har regeringen foreslået, at der i forbindelse med offentlige investeringer indføres sociale bestemmelser i de offentlige indkøbsprocedurer, og at det gøres økonomisk attraktivt for private firmaer at tilbyde praktikpladser. Det kunne være en hensigtsmæssig fremgangsmåde, for den skolebaserede uddannelse, der ellers er alternativet, er blevet kritiseret for ikke at give den "rigtige" erhvervs erfaring, der var hensigten med Danmarks dobbelte praktiks system. Det er imidlertid helt afgørende, at de tiltag, der indføres, ikke virker konkurrenceforvridende.

Hvad angår folkeskolen, har regeringen foreslået at styrke elevernes kvalifikationer og kompetencer. Et reformforslag slår til lyd for, at lærerne skal undervise i fag, der svarer til deres kompetencer, at der skal nås en række klare mål ved afslutningen af det andet år i folkeskolen, samt at skoleledelsen og kommunernes rolle skal styrkes.

Planerne er generelt relevante og kan forventes at blive effektive. Indtil de specifikke reformer er gennemført, gælder den bekymring, som fremgår af den tredje landespecifikke henstilling til Danmark, imidlertid stadig til en vis grad. Udfordringerne på dette område bør dog også ses i sammenhæng med de kvalifikationer, der bliver brug for på arbejdsmarkedet i fremtiden samt en eventuel mangel på arbejdskraft. En generel højnelse af uddannelsesniveaue, muligheden for at få unge hurtigere gennem uddannelsessystemet og en forbedring af uddannelseskvaliteten – ikke mindst gennem en forbedring af omkostningseffektiviteten af investeringerne i uddannelse – kan påvirke arbejdskraftudbuddet positivt. En stigning i antallet af praktikpladser kunne være med til at tackle den stadig større udfordring, som ungdomsarbejdsløsheden udgør i Danmark. Foranstaltningerne bør dog også ses i sammenhæng med den lave produktivitetsvækst.

3.4. Strukturelle vækst- og konkurrencefremmende foranstaltninger

Det indre marked, liberalisering og konkurrence

Mens erhvervs klimaet i Danmark er kendetegnet ved en gennemgående konkurrencevenlig regulering (Danmark er placeret som nr. fem ud af 183 økonomier målt efter, hvor let det er at drive forretningsvirksomhed⁸), er væksten i arbejdskraftens produktivitet⁹ aftaget de seneste årtier, fra et årligt gennemsnit på 2,5 % i perioden 1990-

⁸ Kilde: Verdensbanken, "Doing business", 2012

⁹ Beregnet som BNP til 2005-markedspriser pr. ansat.

1995 til 1,8 % i 1995-2000 og 0,5 % i perioden 2000-2011. Inden for både fremstillings- og servicesektoren var væksten i arbejdskraftens produktivitet blandt de laveste i EU (på en 21. plads ud af 26) i perioden 2000-2010. Der er enighed om, at den svage produktivitetsvækst er et problem, og regeringen har nedsat en produktivitetskommission, som skal undersøge, hvordan der kan opnås en bedre forståelse af årsagerne til denne udvikling. Undersøgelser peger dog i retning af konkurrenceevnen og uddannelserne som mulige drivkræfter.

Selv om der er tegn på, at konkurrencen er mindre effektiv i Danmark end i andre lande, kan dette i et vist omfang skyldes strukturelle træk ved den danske økonomi, som f.eks. markedets ringe størrelse, en stor offentlig sektor, servicesektorens størrelse og et meget reguleret miljø. På nogle af disse områder vil en yderligere ændring af den danske konkurrencelov kun flaskehalsproblemet til en vis grad, men det er dog stadig muligt at opnå en forbedring inden for en række områder. Derfor vedtog Danmark i 2011 en konkurrencepakke, der primært er rettet mod bygge- og anlægssektoren, detailhandelen og de offentlige serviceydelser. Liberaliseringen af lukkeloven fra oktober 2012 kan også forventes at få en positiv effekt for engros- og detailmarkederne.

Skønt Danmark har gennemført tjenesteydelsesdirektivet, findes der stadig en række restriktioner for grænseoverskridende tjenesteydere. Ydermere er konkurrencen på taxikørsels- og transportydelelsesområdet samt en liberalisering af apotekerne ved at blive behandlet, inden der gennemføres foranstaltninger. Spørgsmålet om, hvordan de offentlige indkøb i kommuner og regioner kan øges, vil blive behandlet i forbindelse med forhandlinger med kommuner og regioner, og det er svært at spå om resultatet på nuværende tidspunkt. Desuden anbefalede et udvalg, der blev nedsat af den forrige regering, i april 2012 en skærpelse af konkurrenceloven. Et flertal af udvalgets medlemmer fandt, at bøderne for overtrædelse af konkurrenceloven burde forhøjes væsentligt, og at der burde indføres fængselsstraffe for kartelmedlemmer.

Selv om bevidstheden om problemet er relativt stor, og ambitionsniveauet bør anses for at være relativt høj, er det svært at vurdere, om foranstaltningerne på dette område bliver så effektive, som det forventes. Foranstaltninger i forhold til nogle sektorer er endnu ikke blevet implementeret, og skønt indførelsen af konkurrencepakken var ét af det tiltag, som landet forpligtede sig til i europluspagten, og at den også er relevant i forhold til prioriteringen af vækst og konkurrenceevne i den årlige vækstundersøgelse, er der kun truffet begrænsede foranstaltninger på dette område siden den landespecifikke hentilling til Danmark. Skønt det fremgår af det nationale reformprogram, at regeringen vil fremsætte forslag til forøgelse af konkurrencen, indeholder programmet intet tilsagn om f.eks. at forøge den afskrækkende virkning i overensstemmelse med ovennævnte anbefalinger til en styrket håndhævelse af konkurrencereglerne. Den landespecifikke henstilling på konkurrenceområdet kan derfor ikke anses at være imødekommet fuldt ud.

Innovationsmiljøet for virksomheder i Danmark ligger et godt stykke over EU-gennemsnittet, og Danmark nåede sit mål for F&U-investeringer på 3 % i 2009. På nogle områder halter Danmark dog efter andre førende innovationslande, navnlig med hensyn til privat finansiering af innovation, visse aspekter af iværksætterkulturen og en manglende intensitet i konkurrencen på lokalt plan. Selv om Danmark har en relativt stærk iværksætterkultur i forhold til andre EU-stater, er der problemer med

iværksætternes overlevelsese- og vækstrater¹⁰. En af årsagerne hertil synes at være nystartede virksomheders problemer med at få adgang til finansiering. Fra og med 2009 er der oprettet en række mindre fonde via EU's strukturfonde, som især skal støtte innovation og udvikling i SMV'er. Dette kan fremme den private finansiering af innovation og SMV'ernes konkurrenceevne i forbindelse med Europa 2020-prioriteringerne.

Markedsmekanismerne og en indirekte finansiering af F&U gennem skattemæssige incitamenter har spillet en større rolle i Danmark end direkte statsstøtte til virksomhedernes F&U. Herved adskiller Danmark sig fra de øvrige nordiske lande. På den anden side har Danmark en forholdsvis styrke i EU i samarbejdet mellem den offentlige og den private sektor. I forhold til andre førende innovationslande har Danmark en større andel af SMV'er i virksomhedsstrukturen, og danske SMV'er er forholdsvis F&U-intensive. På trods af den nationale innovationsindsats' høje kvalitet ligger resultatet, opgjort i højvækstvirksomheder, under EU-gennemsnittet.

Danmark har for nylig gennemført en række relevante innovationsfremmende reformer og er for tiden ved at udarbejde en ny vidtfavnende innovationsstrategi. Der er gode muligheder for aktivt at innovere udbuds- og efterspørgselssiden på de områder, hvor Danmark har en konkurrencemæssig fordel, som f.eks. vindenergi, organisk kemi, lægemidler og bioteknologi. På grund af den lave produktivitetsvækst i Danmark og behovet for at ændre virksomhedernes innovationsaktivitet, så den bliver bredere funderet, herunder investeringer i immaterielle aktiver, ville det navnlig være en fordel for Danmark at kombinere det strategiske fokus for innovationen med en øget effektivitet, for så vidt angår de offentlige F&U-investeringer.

Klima, energi, transport og miljø

Danmark har forpligtet sig til senest i 2010 at nedbringe sine drivhusgasemissioner med 20% (sammenlignet med 2005 og kun for emissioner, der ikke falder ind under EU's emissionshandelssystem). I henhold til 2011-fremskrivningerne, der tager hensyn til eksisterende foranstaltninger, forventes Danmark at overskride sit nationale mål med 11 procentpoint. Skal målet nås uden at anvende fleksibilitetsmekanismer, er Danmark derfor nødt til at vedtage og rent faktisk gennemføre disse yderligere tiltag.

Samtidig står Danmark over for den udfordring at skulle udforme politikker til at nå de ambitiøse klima- og energimål på en mere effektiv og konsekvent måde, ligesom mange andre medlemsstater (jf. afsnit 3,1). De emissionsbegrænsende foranstaltninger kunne bl.a. rettes mod landbrug og transport. Selv om der er gjort forholdsvis lidt inden for landbrugssektoren, er der inden for transportsektoren taget en række initiativer til at fremme en ændring af transportmåden fra privat til offentlig transport. For at nå de planlagte fald i emissionerne kunne disse initiativer udbygges. Øget konkurrence på markedet for taxikørsel offentlig transport kunne bidrage til at gøre disse sektorer mere omkostningseffektive. Den andel, som det elektriske banenet udgør af Danmarks samlede banenet, er desuden én af de laveste i EU (23,5 % mod EU-27-gennemsnittet på 52,2

¹⁰ Ifølge "Iværksætterindeks 2009" fra det daværende "Erhvervs- og Byggestyrelsen".

%¹¹). Der bør derfor lægges større vægt på at udskifte de eksisterende lokomotiver, som i stor udstrækning er dieseldrevne og skadelige for miljøet. Dette skal også ses i lyset af, at Danmark, med 0,62 % af BNP, er blandt de medlemsstater, der har de laveste samlede investeringer i transport.

På energiområdet blev der i marts 2012 givet bred politisk opbakning til en ny energiaftale 2012-2020. Denne aftale bekræfter Danmarks høje ambitionsniveau med hensyn til omlægningen af sit energisystem og fastsætter de initiativer, der skal bidrage til at nå 2020-målene. Danmark skiller sig ud på området for vedvarende energi, der fortsat prioriteres højt. Danmark bliver dog nødt til at udvikle større vedvarende energikilder, hvis målsætningen for 2020 skal nås, nemlig at 30 % af det samlede energiforbrug i 2020 skal stamme fra vedvarende energi, fordelt på 10 % for transport, 40 % for opvarmning og afkøling og 50 % for elektricitet, jf. den nationale handlingsplan for vedvarende energi¹². De initiativer, der indgår i energiaftalen 2012-2020 fra marts 2012, vil medvirke til at nå disse mål.

Hvis målet skal nås, er det imidlertid nødvendigt, at Danmark øger sin indsats for at anvende vedvarende energi inden for transportsektoren, idet der i 2009 kun blev anvendt vedvarende energi ved 0,26 % af transporten. Danmark kunne også gøre fremskridt ved at udvikle løsninger til intelligent energiforsyning og ved investeringer i elnet, der kan klare mere end 50 % vedvarende energikilder i elforsyningen i 2020. Danmark har gjort visse fremskridt på området¹³, som det fremgår af en rapport fra oktober 2011, som indeholder en række specifikke anbefalinger til regeringen i forbindelse med dens kommende strategi for Smart Grid Netværket. Energiaftalen 2012-2020 fastslår, at der skal udformes en samlet strategi for etablering af "smart grids".

Hvad angår energieffektiviteten, skulle den offentlige sektor nedbringe energiforbruget i centraladministrationens bygninger med 10 % i 2011 i forhold til 2006-niveauet, hvilket svarer til god praksis. Information om de energibesparende foranstaltninger i den offentlige sektor offentliggøres elektronisk på en række websteder. Der er desuden indgået frivillige aftaler om energispareaktiviteter med kommuner og regioner.

Miljømålene er nået på flere områder, men der er fortsat udfordringer, når det gælder vandkvalitet, biologisk mangfoldighed og forebyggelse og behandling af affald. Disse miljømål og –udfordringer skal også ses i lyset af Danmarks 2020-mål for reduktionen af drivhusgasemissioner i sektorer uden for emissionshandelsordningen. En anden betydelig miljømæssig udfordring for Danmark er landbrugets bæredygtighed, hvor det stadig er en udfordring at opfylde målsætningerne om biologisk mangfoldighed og vandkvalitet samt målet om at nedbringe drivhusgasemissionerne i sektorer uden for emissionshandelsordningen. Det er planen, at den danske regering fremlægger en ny

¹¹ EU Transport in Figures, 2011.

¹² National handlingsplan for vedvarende energi i Danmark, juni 2010, findes på adressen: http://ec.europa.eu/energy/renewables/transparency_platform/doc/national_renewable_energy_action_plan_denmark_da.pdf.

¹³ "Hovedrapport for Smart Grid Netværkets arbejde", (Klima-, Energi- og Bygningsministeriet).

handlingsplan for naturen og landbruget med henblik på at håndtere de miljømæssige udfordringer for landbruget.

3.5. Modernisering af den offentlige forvaltning

Kvaliteten af den danske offentlige forvaltning betragtes generelt som værende blandt de bedste i EU¹⁴. Den offentlige forvaltnings kvalitet vurderes almindeligvis ud fra parametre såsom effektivitet, brug af digitalisering og moderne regulering. Blandt de centrale bestræbelser, der er blevet gjort på at sikre en høj kvalitet i den offentlige forvaltning i Danmark, kan nævnes omfattende reformer på regulerings- og digitaliseringsområdet.

Danmark har i lang tid givet reguleringsreformen prioritet, og der er gennemført mange virkningsfulde foranstaltninger, som er i tråd med prioriteringerne i den årlige vækstundersøgelse. Der er i flere år blevet gjort en indsats for at nedbringe de administrative byrder for virksomhederne og internt i den offentlige administration. Målet var at nedbringe de administrative byrder for erhvervslivet med 25 % fra 2002 til 2010, og det blev nået i 2010. I marts 2012 lancerede regeringen sin strategi for en nedbringelse af de administrative byrder, der – i lighed med Kommissionens metode til at mindske byrden – tager udgangspunkt i virksomhedernes behov. Hovedelementerne i den nye strategi er følgende: 1) Oprettelse af et erhvervsforum for enklere regler, som skal pege på områder, hvor forpligtelserne opfattes som en stor byrde, og foreslå mulige forenklinger. Det er derefter op til ministerierne at acceptere forslagene eller forklare, hvorfor de ikke kan imødekomme dem. 2) En vedvarende indsats for at nedbringe de administrative byrder, således at det sikres, at der er færre administrative byrder i 2015 end i 2011. 3) Forenklinger af EU-lovgivningen skal gennemføres, og enhver form for "overimplementering" skal være berettiget. 4) Processen kickstartes ved, at der stilles forenklingsforslag rettet mod både administrative som andre byrder, som virksomhederne finder irriterende.

Danmark har været et af de førende lande inden for offentlig digitalisering i flere år (i Europa og på verdensplan)¹⁵, og i august 2011 blev der lanceret en ny fællesoffentlig digitaliseringsstrategi. Regeringen har med sin nye digitaliseringsplan opstillet nye mål for den digitale kommunikation med både virksomheder og borgere. Der har i en årrække eksisteret digitale portaler for kommunikationen med både borgere og virksomheder, og den nye strategi indebærer, at mulighederne for digital kommunikation skal udnyttes endnu mere, således at det bliver obligatorisk, at kommunikationen mellem offentlige myndigheder og virksomheder og borgere foregår digitalt. Fra og med 2015 skal borgerne anvende digitale løsninger til deres skriftlige kommunikation med de offentlige myndigheder. For virksomhedernes vedkommende bliver al relevant kommunikation digital inden udgangen af 2012.

Digitaliseringsstrategien indfører desuden nye initiativer og mål for brugen af it i forbindelse med velfærdsydelser (skoler, børns sundhed og pasning, ældre og sårbare

¹⁴ "European semester 2012- thematic fiche on the quality of Public Administration".

¹⁵ Eurostat: "Community Survey on ICT Use in Households and by Individuals, 2011" og "The UN e-Government Development Index, 2012".

grupper) med henblik på at frigøre ressourcer og forbedre kvaliteten af den offentlige service.

4. OVERSIGT

2011-forpligtelser	Sammenfattende vurdering
Landespecifikke henstillinger	
<p>Landespecifik henstilling nr. 1: Gennemføre finanspolitiske konsolideringsforanstaltninger i 2011, 2012 og 2013 og sikre årlig finanspolitisk indsats på 0,5 % af BNP i perioden 2011-2013 som planlagt og korrigerer det uforholdsmæssigt store underskud senest i 2013 i overensstemmelse med Rådets henstilling under proceduren i forbindelse med uforholdsmæssigt store underskud. Derefter sikre, som planlagt, en hensigtsmæssig tilpasning i retning af den mellemfristede målsætning. Reduktionen af det offentlige underskud bør fremskyndes, hvis de økonomiske betingelser viser sig at blive bedre end forventet. Udgiftsstyringen bør styrkes ved at vedtage bindende flerårige udgiftslofter for stat, kommuner og regioner, som er i overensstemmelse med de overordnede mellemsigtede almindelige budgetmål.</p> <p>Landespecifik henstilling nr. 2: Tage yderligere skridt til at øge det langsigtede udbud af arbejdskraft, med henblik på at styrke beskæftigelsen og de offentlige financers holdbarhed, ved at implementere den nyligt besluttede reform af efterlønsordningen, ved at gennemføre en reform af førtidspensionen og ved i højere grad at målrette tilskudsordninger (fleksjobordningen) mod de mest sårbare grupper.</p> <p>Landespecifik henstilling nr. 3: Fremskynde gennemførelsen af reformer for at forbedre kvaliteten i uddannelsessystemet. Nedbringe frafaldsprocenterne, især i den erhvervsfaglige uddannelsessektor, og forøge antallet af lærepladser.</p>	<p>Når der tages hensyn til de diskretionære foranstaltninger, der er beskrevet i programmet, synes fremskrivningerne af de offentlige udgifter at sikre den påkrævede ændring af det uforholdsmæssigt store underskud i 2013, dvs. en finanspolitisk stramning på 1½ % i årene 2011-2013.</p> <p>Anden del af henstillingen, som omhandler udgiftsstyring, er gennemført fuldt ud. Der er for nylig indgået forlig om en national budgetlov med det formål at styrke kontrollen med de offentlige udgifter i Danmark. I denne forbindelse skal Folketinget også vedtage fireårige bindende udgiftslofter på nationalt, regionalt og kommunalt plan. Det Økonomiske Råd er uafhængigt og får til opgave at vurdere holdbarheden af de offentlige finanser på lang sigt, budgetbalancens udvikling på mellemlang sigt, og hvorvidt udgiftslofterne er i overensstemmelse med de finanspolitiske mål. Det er også i budgetloven, at de centrale bestemmelser i den nye finanspolitiske aftale bliver nedfældet i den danske lovgivning (reglen om et budget i balance og korrektionsmekanismen).</p> <p>Indtil videre har Danmark delvist gennemført denne henstilling. Reformen af efterlønsordningen er blevet vedtaget i overensstemmelse med landespecifik henstilling nr. 2, og der er udarbejdet et forslag til reform af førtidspensions- og fleksjobordningerne. Forslaget peger i den rigtige retning, for så vidt angår gennemførelsen af henstillingen, men reformen er endnu ikke vedtaget.</p> <p>Denne henstilling betragtes kun som delvist gennemført. Danmark har opstillet en række mål og planer på uddannelsesområdet og har til hensigt at tage en lang række initiativer, som skal forhindre frafald fra ungdomsuddannelserne og øge antallet af praktikpladser. I finansloven for 2012 er der afsat midler til 10 400 ekstra praktikpladser og til at skabe 1 500 ekstra skolebaserede praktikpladser, og der gives yderligere ressourcer til at forbedre uddannelseskvaliteten og øge støtten til</p>

<p>Landespecifik henstilling nr. 4: Tage skridt til at fjerne hindringer for konkurrencen, især i borgernær service og detailsektoren, ved at revidere planlægningslovgivningen og åbne for indkøb i kommuner og regioner.</p> <p>Landespecifik henstilling nr. 5: Understøtte den igangværende stabilisering af ejendomsmarkedet efter den seneste priskorrektion, og samtidig gøre en præventiv indsats for at styrke den mellemsigtede stabilitet på boligmarkedet og det finansielle system, herunder reformer af realkreditsystemet og ejendomsskattesystemet.</p>	<p>skolebaserede praktikanter. Danmark står dog stadig over for en række udfordringer på ungdomsuddannelsesområdet.</p> <p>Denne henstilling kan kun anses for at være delvist imødekommet, idet foranstaltningerne for nogle sektors vedkommende endnu ikke er blevet gennemført. I konkurrencepakken, der blev vedtaget i 2011, blev der taget hånd om en række væsentlige hindringer for adgangen til servicesektoren. Konkurrencepakken er primært rettet mod bygge- og anlægssektoren, detailhandelen og de offentlige serviceydelser. Konkurrencen på taxikørselsområdet og en liberalisering af apotekerne er ved at blive behandlet, inden der kan gennemføres foranstaltninger.</p> <p>Liberaliseringen af forretningernes åbningstider vil være fuldt tilendebragt i oktober 2012. Spørgsmålet om etablering af hypermarkeder blev forelagt Detailhandelsforummet.</p> <p>Et flertal af forummets medlemmer går ikke ind for en slækkelse af den danske planlov for at muliggøre opførelse af flere hypermarkeder. Regeringen vil diskutere anbefalingerne i løbet af foråret 2012. Spørgsmålet om offentlige indkøb vil blive behandlet i forbindelse med forhandlinger med kommuner og regioner.</p> <p>Overordnet set er henstillingen delvist gennemført. Der er planer om et skærpet tilsyn med gælds niveauet og de forskellige typer af boliglån. Erhvervs- og Vækstministeriet er ved at udarbejde en rapport om banker og realkreditinstitutters kunderådgivning samt en analyse af de risici, der findes i tilknytning til husholdningernes gældsætning og den socioøkonomiske fordeling af realkreditlån. Selv om der ikke er nogen klare risici med hensyn til den finansielle stabilitet, er det relevant at træffe foranstaltninger til at forhindre fremtidige boligbobler, bl.a. ved at ophæve fastfrysningen af ejendomsskatter fastsat ud fra en nominal værdi. Regeringen udelukker, at der vil ske ændringer i ejendomsbeskatningen i den indeværende fireårige valgperiode.</p>
<p>Europuspagten (nationale forpligtelser og fremskridt)</p>	
<p>Danmark har bebudet følgende initiativer for at styrke udbuddet af arbejdskraft, beskæftigelsen og de offentlige finanser:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aftale om en pensionsreform, der styrker den strukturelle saldo med 1 % af BNP. • Hurtigere afslutning af uddannelser. 	<p>Forpligtelsen til at gennemføre en pensionsreform er helt opfyldt. Reformen blev vedtaget i Folketinget i slutningen af 2011.</p> <p>Forpligtelsen til at få de studerende hurtigere gennem undervisningssystemet er ikke opfyldt.</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Målretning af fleksjobordningen. <p>For at øge kontrollen med de offentlige udgifter, har Danmark forpligtet sig til:</p> <p>at styrke sanktionerne med hensyn til udgiftsstyring i kommunerne.</p> <p>For at fremme konkurrenceevnen og produktiviteten har regeringen forpligtet sig til:</p> <p>at gennemføre en konkurrencepakke med konkrete foranstaltninger, som primært er rettet mod bygge- og anlægssektoren og servicesektoren.</p>	<p>Her er der endnu ikke truffet nogen konkrete foranstaltninger.</p> <p>Forpligtelsen om en målretning af fleksjobordningen er delvist opfyldt, idet der er udarbejdet et reformforslag.</p> <p>Forpligtelsen til at styrke sanktionerne er delvist opfyldt. Der er blevet udarbejdet et forslag til en national budgetlov, som har opbakning fra regeringen og et flertal i Folketinget. Den skal forbedre forvaltningen af de offentlige udgifter i Danmark og medfører en permanent stramning af sanktionerne.</p> <p>Denne forpligtelse er helt opfyldt, idet konkurrencepakken er blevet gennemført.</p>
Europa 2020 (nationale mål og fremskridt)	
<p>Beskæftigelsesfrekvens: 80 %</p> <p>Investeringer i F&U: 3 % af BNP</p> <p>Drivhusgasemissioner: -20 % (i forhold til 2005-emissionerne, emissioner under emissionshandelsordningen er ikke omfattet af det nationale mål)</p>	<p>Beskæftigelsesfrekvens (%) i 2009, 2010 og 2011: 77.5, 75.8, 75.7.</p> <p>De fremskridt, der er sket i retning af at opfylde målet, indbefatter bl.a. vedtagelsen af en reform af efterlønsordningen og forslagene til reform af førtidspensionen og fleksjobordningen. Effekten heraf er endnu ikke slået igennem. Regeringen skønner dog, at disse reformer vil løfte beskæftigelsesfrekvensen til 80 % i 2010.</p> <p>Nationale bruttoudgifter til F&U (i % af BNP) i 2009, 2010: 3,06 %, 3,06 %^c</p> <p>Danmark nåede sit mål for F&U-investeringer i 2009.</p> <p>Ændring i drivhusgasemissioner, der ikke falder ind under emissionshandelsordningen, mellem 2005 og 2010: -4% (dette skøn svarer til emissionshandelsordningens nuværende anvendelsesområde)</p> <p>Der er vedtaget forskellige foranstaltninger, som skal sikre en prioritering af jernbaner og anden kollektiv trafik.</p> <p>Afgiftsfritagelsen for elbiler blev forlænget til og med 2015.</p>

Vedvarende energi: 30 %	Andelen af vedvarende energi i det endelige bruttoenergiforbrug var 19,9 % i 2009 (EUROSTAT) og 21,8 % i 2010 (national statusrapport). Danmark har allerede nået det mellemliggende mål for 2011-2012. Der er dog ikke sket tilstrækkelige fremskridt i retning af at nå målet om anvendelse af 10 % vedvarende energi inden for transportsektoren senest i 2020. Danmark anvendte mindre end 1 % vedvarende energi i transportsektoren i 2010. Dette niveau er blandt de laveste i EU.
Energieffektivitet – reduktion af energiforbrug inden 2020 i mio. toe	Ikke relevant.
0,83 mio. toe	Metoden til at vurdere nationale fremskridt med hensyn til energieffektiviteten drøftes i øjeblikket af institutionerne i sammenhæng med det foreslåede energieffektivitetsdirektiv.
Mål for andelen af elever, der forlader uddannelsessystemet tidligt: 10 %	Elever, der dropper ud af uddannelser og erhvervsuddannelser (procent af 18-24-årige med højst grundskoleniveau og ingen efterfølgende uddannelse eller erhvervsuddannelse) i 2009, 2010: 10,6%, 10,7%.
Uddannelse på universitetsniveau: 40 % ¹⁶	Danmark klarer sig bedre end EU-gennemsnittet for så vidt angår antallet af elever, der dropper ud af uddannelser (10,7 % i forhold til EU-gennemsnittet på 14,1 % i 2010, selv om der kun har været et beskedent fald i frafaldsprocenten de seneste ti år (fra 11,7 % i 2000). Danmark har fastsat et nationalt mål for frafaldsprocenten i 2020, som stort set synes at svare til udviklingen mellem 2000 og 2010. Det skal bemærkes, at Danmarks resultater på indikatoren for andelen af elever, der forlader uddannelsessystemet tidligt, er gode, mens procentdelen af unge, der afslutter en ungdomsuddannelse er forholdsvis lav. Årsagen er, at der er en forholdsvis stor andel af 18-24-årige, der deltager i uddannelsesaktiviteter (dvs. ikke kommer ind under definitionen på elever, som dropper ud) uden at afslutte en uddannelse på gymnasieniveau, inden de fylder 24.
Uddannelse på universitetsniveau: 40 % ¹⁶	Gennemførelse af en videregående uddannelse i 2009, 2010: 48.1 %, 47.0%.
Uddannelse på universitetsniveau: 40 % ¹⁶	Hvad angår de videregående uddannelser, er

¹⁶ Danmarks nationale mål beregnes ved hjælp af en anden metode end EU-målene. Det er derfor ikke muligt at sammenligne tallene i den danske indberetning vedrørende EU's 2020-mål med indberetningen af Danmarks egne mål.

<p>Mål for nedbringelsen af antallet af personer, der er truet af fattigdom eller social eksklusion i antal personer:</p> <p>-22 000 personer i husstande med lav arbejdsintensitet</p>	<p>andelen med en videregående uddannelse steget betydeligt i Danmark, fra 33,1, % i 2000 til 47 % i 2010, hvilket er et godt stykke over EU-gennemsnittet på 33,6 %.</p> <hr/> <p>Antal personer, der var truet af fattigdom eller social eksklusion i 2009, 2010: 360 000, 433 000</p> <p>Der er endnu ikke sket fremskridt med hensyn til at opfylde dette mål.</p>
---	--

BILAG

Tabel I. Makroøkonomiske indikatorer

	1995-1999	2000-2004	2005-2008	2009	2010	2011	2012	2013
Core indicators								
GDP growth rate	2,8	1,5	1,7	-5,8	1,3	1,0	1,1	1,4
Output gap ¹	0,5	0,5	2,3	-5,0	-4,0	-3,1	-2,3	-1,4
HICP (annual % change)	1,9	2,1	2,2	1,1	2,2	2,7	2,6	1,5
Domestic demand (annual % change) ²	2,9	1,9	2,5	-6,7	1,3	-0,1	1,9	1,5
Unemployment rate (% of labour force) ³	5,7	4,9	4,0	6,0	7,5	7,6	7,7	7,6
Gross fixed capital formation (% of GDP)	19,4	19,6	21,0	18,6	17,2	17,2	17,5	17,8
Gross national saving (% of GDP)	21,0	23,1	25,2	20,9	22,7	24,0	23,0	23,0
General government (% of GDP)								
Net lending (+) or net borrowing (-)	-0,9	1,3	4,6	-2,7	-2,5	-1,8	-4,1	-2,0
Gross debt	65,4	48,8	32,7	40,6	42,9	46,5	40,9	42,1
Net financial assets	-32,5	-18,9	-0,6	4,5	1,7	n.a	n.a	n.a
Total revenue	56,5	55,5	56,2	55,2	55,1	56,0	54,5	54,7
Total expenditure	57,3	54,3	51,6	57,8	57,6	57,8	58,6	56,6
of which: Interest	5,0	3,0	1,6	1,8	1,7	1,8	1,5	1,5
Corporations (% of GDP)								
Net lending (+) or net borrowing (-)	3,6	2,8	2,4	7,0	8,8	9,8	9,4	8,4
Net financial assets non-financial corporations	-60,3	-61,6	-84,9	-89,3	-94,6	n.a	n.a	n.a
Net financial assets financial corporations	-2,9	-6,1	-12,4	0,3	1,2	n.a	n.a	n.a
Gross capital formation	13,5	13,5	14,0	10,2	10,0	10,5	10,5	11,2
Gross operating surplus	20,1	20,6	20,5	18,0	21,0	20,8	21,6	21,9
Households and NPISH (% of GDP)								
Net lending (+) or net borrowing (-)	-1,8	-1,1	-4,0	-1,0	-0,5	-1,2	-0,3	-1,6
Net financial assets	73,3	73,2	95,6	88,8	102,1	n.a	n.a	n.a
Gross wages and salaries	49,5	49,6	49,2	52,8	50,0	49,6	48,9	48,5
Net property income	1,6	1,2	1,5	0,0	1,7	1,3	0,7	0,7
Current transfers received	22,0	21,3	20,7	22,8	23,1	23,7	24,0	24,0
Gross saving	3,2	4,1	2,3	4,3	4,2	3,6	3,7	3,3
Rest of the world (% of GDP)								
Net lending (+) or net borrowing (-)	0,9	2,7	2,9	3,3	5,6	6,7	4,9	4,7
Net financial assets	22,9	13,9	3,0	-2,9	-8,6	n.a	n.a	n.a
Net exports of goods and services	4,0	5,9	3,4	3,8	5,3	5,3	4,6	4,5
Net primary income from the rest of the world	-1,1	-1,0	1,5	1,6	2,3	3,2	2,4	2,2
Net capital transactions	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,2	-0,3	-0,2
Tradable sector	40,8	40,2	38,6	34,7	36,6	36,6	n.a	n.a
Non-tradable sector	44,8	45,5	46,2	51,3	49,5	49,3	n.a	n.a
of which: Building and construction sector	4,3	4,5	4,8	4,6	4,0	4,1	n.a	n.a
Real effective exchange rate (index, 2000=100)	106,3	107,2	119,1	130,6	125,1	123,4	120,0	119,0
Terms of trade in goods and services (index, 2000=100)	98,7	101,4	105,5	106,6	110,0	107,7	107,7	107,8
Market performance of exports (index, 2000=100)	100,0	100,4	95,2	97,9	91,2	93,1	94,3	94,8
Notes:								
¹ The output gap constitutes the gap between actual and potential gross domestic product at 2000 market prices.								
² The indicator for domestic demand includes stocks.								
³ Unemployed persons are all persons who were not employed, had actively sought work and were ready to begin working immediately or within two weeks. The labour force is the total number of people employed and unemployed. The unemployment rate covers the age group 15-74.								
Source:								
Commission services' spring 2012 forecast								

Tabel II. Sammenligning af makroøkonomisk udvikling og prognoser

	2011		2012		2013		2014	2015
	COM	CP	COM	CP	COM	CP	CP	CP
Real GDP (% change)	1,0	1,0	1,1	1,2	1,4	1,5	1,8	2,2
Private consumption (% change)	-0,5	-0,5	1,4	0,8	1,6	2,0	2,3	2,4
Gross fixed capital formation (% change)	0,4	0,4	4,6	3,9	3,2	2,0	4,9	4,9
Exports of goods and services (% change)	6,8	6,8	3,2	1,9	4,9	3,3	5,0	5,7
Imports of goods and services (% change)	5,2	5,2	5,0	2,5	5,4	3,4	6,2	6,2
<i>Contributions to real GDP growth:</i>								
- Final domestic demand	-0,5	-0,5	1,8	1,4	1,4	1,4	2,2	2,3
- Change in inventories	0,4	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
- Net exports	1,1	1,1	-0,7	-0,2	0,0	0,1	-0,4	0,0
Output gap ¹	-3,1	-3,3	-2,3	-2,6	-1,4	-1,9	-1,2	-0,2
Employment (% change)	-0,5	-0,4	0,1	-0,1	0,3	0,1	0,7	0,7
Unemployment rate (%)	7,6	7,7	7,7	7,6	7,6	7,4	7,0	6,6
Labour productivity (% change)	1,5	1,4	1,0	1,3	1,1	1,4	1,1	1,6
HICP inflation (%)	2,7	2,7	2,6	2,6	1,5	1,5	2,0	2,0
GDP deflator (% change)	0,8	0,8	2,0	1,9	1,5	1,5	2,0	2,0
Comp. of employees (per head, % change)	1,7	1,6	1,7	2,1	1,6	2,1	2,2	2,5
Net lending/borrowing vis-à-vis the rest of the world (% of GDP)	6,7	6,5	4,9	5,3	4,7	5,0	3,9	3,7
<p>Note:</p> <p>¹In percent of potential GDP, with potential GDP growth according to the programme as recalculated by the Commission.</p> <p>Source:</p> <p>Commission spring 2012 forecasts (COM); Convergence programme (CP).</p>								

Table III. Sammensætning af budgetjusteringen

(% of GDP)	2011	2012		2013		2014	2015	Change: 2011-2015
	COM	COM	CP	COM	CP	CP	CP	CP
Revenue	56,0	54,5	53,4	54,7	53,6	52,6	52,1	-3,9
<i>of which:</i>								
- Taxes on production and imports	16,9	17,0	17,2	17,2	17,4	17,3	17,3	0,4
- Current taxes on income, wealth, etc.	29,9	29,0	29,3	29,4	29,6	29,0	28,6	-1,4
- Social contributions	2,0	1,9	1,0	1,7	0,9	0,8	0,8	-1,2
- Other (residual)	7,2	6,6	6,0	6,4	5,8	5,6	5,4	-1,8
Expenditure	57,8	58,6	57,4	56,6	55,4	54,5	53,7	-4,1
<i>of which:</i>								
- Primary expenditure	56,1	57,1	55,9	55,2	53,9	53,0	52,1	-4,0
<i>of which:</i>								
Compensation of employees	18,5	18,3	18,4	18,1	18,2	18,0	17,7	-0,9
Intermediate consumption	9,9	10,0	10,0	9,7	9,9	9,8	9,7	-0,2
Social payments	18,7	19,2	19,3	19,1	19,2	19,0	18,7	0,0
Subsidies	2,6	2,7	2,7	2,6	2,6	2,4	2,3	-0,3
Gross fixed capital formation	2,1	2,4	2,4	1,9	1,9	1,9	1,9	-0,3
Other (residual)	4,2	4,6	3,1	3,7	2,0	2,0	1,8	-2,4
- Interest expenditure	1,8	1,5	1,5	1,5	1,5	1,6	1,7	-0,1
General government balance (GGB)	-1,8	-4,1	-4,0	-2,0	-1,8	-1,9	-1,7	0,2
Primary balance	-0,1	-2,6	-2,4	-0,5	-0,3	-0,3	0,0	0,1
One-off and other temporary measures	0,0	-0,9	-1,4	0,0	-0,3	-0,4	-0,5	-0,5
GGB excl. one-offs	-1,8	-3,2	-2,6	-2,0	-1,5	-1,5	-1,2	0,7
Output gap ²	-3,1	-2,3	-2,6	-1,4	-1,9	-1,2	-0,2	2,9
Cyclically-adjusted balance ²	0,2	-2,6	-2,3	-1,0	-0,6	-1,1	-1,5	-1,7
Structural balance³	0,2	-1,7	-0,9	-1,0	-0,3	-0,7	-1,0	-1,2
<i>Change in structural balance</i>		-1,8	-1,1	0,6	0,6	-0,4	-0,3	
Structural primary balance ³	1,9	-0,1	0,6	0,4	1,2	0,8	0,6	-1,3
<i>Change in structural primary balance</i>		-2,1	-1,3	0,6	0,6	-0,4	-0,2	
Expenditure benchmark								
Public expenditure growth ⁴ (real)		1,52	2,00	-2,03	-2,44	0,37	0,53	-
Reference rate ^{5,6}		0,86	0,86	0,86	0,86	0,86	0,86	-
Lower reference rate ^{5,7}		-0,02	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02	-
Deviation in % GDP against applicable reference rate		0,36	0,62	-1,13	-1,33	0,21	0,29	-
Two-year average deviation in % GDP against applicable reference rate		n.a.	n.a.	-0,38	-0,36	-0,56	0,25	-
Notes:								
¹ On a no-policy-change basis.								
² Output gap (in % of potential GDP) and cyclically-adjusted balance according to the programme as recalculated by Commission services on the basis of the information in the programme.								
³ Structural (primary) balance = cyclically-adjusted (primary) balance excluding one-off and other temporary measures.								
⁴ Modified expenditure aggregate used for the expenditure benchmark, growth rates net of non-discretionary changes in unemployment benefit and of discretionary measures.								
⁵ The reference rates applicable to 2014 onwards will be available from mid-2012. For illustrative purposes, the current reference rates have also been applied to the years 2014 onwards.								
⁶ The (standard) reference rate applies starting in the year following which the country has reached its MTO.								
⁷ The lower reference rate applies as long as the country is adjusting towards its MTO, including the year in which it reaches the MTO.								
Source:								
Convergence programme (CP); Commission services' spring 2012 forecasts (COM); Commission services' calculations.								

Tabel IV. Gældsdynamik

(% of GDP)	Average 2006-10	2011	2012		2013		2014	2015
			COM	CP	COM	CP	CP	CP
Gross debt ratio¹	35,3	46,5	40,9	40,5	42,1	41,4	41,2	42,1
Change in the ratio	1,0	3,6	-5,6	-6,0	1,1	0,9	-0,2	0,9
<i>Contributions²:</i>								
1. Primary balance	-3,2	0,1	2,6	2,4	0,5	0,3	0,3	0,0
2. 'Snowball' effect	0,7	1,0	0,1	0,2	0,3	0,4	0,0	0,0
<i>Of which:</i>								
Interest expenditure	1,6	1,8	1,5	1,5	1,5	1,5	1,6	1,7
Growth effect	0,0	-0,4	-0,5	-0,5	-0,6	-0,6	-0,7	-0,9
Inflation effect	-0,9	-0,3	-0,9	-0,8	-0,6	-0,6	-0,8	-0,8
3. Stock-flow adjustment	3,5	2,5	-8,2	-8,6	0,3	0,3	-0,6	0,9
<i>Of which:</i>								
Cash/accruals diff.								
Accum. financial assets								
<i>Privatisation</i>								
Val. & residual effects								
Notes:								
¹ End of period.								
² The snowball effect captures the impact of interest expenditure on accumulated debt, as well as the impact of real GDP growth and inflation on the debt ratio (through the denominator). The stock-flow adjustment includes differences in cash and accrual accounting, the accumulation of financial assets, and valuation and other residual effects.								
Source:								
<i>Convergence programme (CP); Commission services' spring 2012 forecasts (COM); Commission services' calculations.</i>								

Tabel V. Langfristede holdbarhedsindikatorer

	DK		EU27	
	No-policy change scenario	Convergence programme scenario	No-policy change scenario	SCP scenario
S2	3,3	3,4	2,9	0,7
<i>of which:</i>				
Initial budgetary position (IBP)	0,5	0,7	0,7	-1,6
Long-term change in the primary balance (LTC)	2,9	2,6	2,3	2,4
<i>of which:</i>				
pensions	-0,2	-0,3	1,1	1,2
health care and long-term care	3,2	3,1	1,5	1,5
other	-0,2	-0,2	-0,3	-0,3
S1 (required adjustment)*	-0,6	-1,2	2,2	-0,1
Debt, % of GDP (2011)	46,5		82,8	
Age-related expenditure, % of GDP (2011)	30,7		25,8	

Source : Commission, 2012 stability and convergence programmes.
Note: The 'no policy change' scenario depicts the sustainability gap under the assumption that the budgetary position evolves according to the spring 2012 forecast until 2013. The 'stability programme' scenario depicts the sustainability gap under the assumption that the budgetary plans in the programme are fully implemented
* The required adjustment of the primary balance until 2020 to reach a public debt of 60% of GDP by 2030.

Tabel VI. Beskatning

	2001	2005	2007	2008	2009	2010
Total tax revenues (incl. actual compulsory social contributions, % of GDP)	48,5	50,8	48,9	47,8	47,7	47,6
Decomposition by economic function (% of GDP) ¹						
Consumption	15,7	16,2	16,1	15,4	15,1	15,0
<i>of which:</i>						
- VAT	9,6	10,1	10,4	10,1	10,1	9,9
- excise duties on tobacco and alcohol	0,9	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6
- energy	2,7	2,3	2,1	2,1	2,2	2,3
- other (residual)	2,5	3,1	3,0	2,6	2,2	2,2
Labour employed	22,1	20,0	20,3	20,6	20,7	19,5
Labour non-employed	4,8	4,8	4,7	4,8	6,3	5,1
Capital and business income	3,4	7,3	5,2	4,2	2,9	5,3
Stocks of capital/wealth	2,6	2,8	2,7	2,9	2,9	2,8
<i>p.m.</i> Environmental taxes ²	4,7	4,9	4,6	4,2	3,9	4,0
VAT efficiency ³						
Actual VAT revenues as % of theoretical revenues at standard rate	60,8	62,7	65,0	62,4	59,2	58,3

Note:
1 Tax revenues are broken down by economic function, i.e. according to whether taxes are raised on consumption, labour or capital. See European Commission (2012), Taxation trends in the European Union, for a more detailed explanation.
2 This category comprises taxes on energy, transport and pollution and resources included in taxes on consumption and capital.
3 The VAT efficiency is measured via the VAT revenue ratio. The VAT revenue ratio is defined as the ratio between the actual VAT revenue collected and the revenue that would theoretically be raised if VAT was applied at the standard rate to all final consumption. A low ratio can indicate a reduction of the tax base due to large exemptions or the application of reduced rates to a wide range of goods and services ('policy gap') or a failure to collect all tax due to e.g. fraud ('collection gap'). See European Commission (2011), Tax reforms in EU Member States, European Economy 5/2011, for a more detailed explanation.
Source: Commission services

Tabel VII. Finansmarkedsindikatorer

	2007	2008	2009	2010	2011
Total assets of the banking sector (% of GDP)	426,8	463,8	493,1	479,7	474,8
Share of assets of the five largest banks (% of total assets)	64,2	66,0	64,0	64,4	...
Foreign ownership of banking system (% of total assets)	19,5	17,6	19,9
Financial soundness indicators:					
- non-performing loans (% of total loans) ¹⁾	0,6	1,2	3,3	4,1	3,5
- capital adequacy ratio (%) ^{1), 2)}	10,6	12,4	16,1	16,0	17,0
- return on equity (%) ^{1), 3)}	16,1	7,0	-3,2	0,0	-0,2
Bank loans to the private sector (y-o-y % change)	13,5	11,1	-1,9	1,3	-1,4
Lending for house purchase (y-o-y % change)	9,9	5,7	5,2	2,6	1,8
Loan to deposit ratio	300,2	307,8	304,3	305,4	306,3
CB liquidity as % of liabilities	3,6	5,5	1,9	0,6	0,0
Banks' exposure to countries beneficiary of official financial assistance (% of GDP) ⁴⁾	7,1	8,7	6,5	5,7	4,5
Private debt (% of GDP)	204,3	218,4	226,3	218,3	...
Gross external debt (% of GDP) ⁵⁾					
- Public	10,9	14,6	15,5	15,9	21,4
- Private	38,1	44,0	45,5	46,4	38,9
Long term interest rates spread versus Bund (basis points)*	7,0	30,2	36,5	18,4	12,2
Credit default swap spreads for sovereign securities (5-year)*	...	116,3	58,1	29,0	64,0
Notes:					
¹⁾ Latest available September 2011.					
²⁾ The capital adequacy ratio is defined as total capital divided by risk weighted assets.					
³⁾ Net income to equity ratio. Tier 1 capital.					
⁴⁾ Covered countries are IE, EL, PT, RO, LV and HU.					
⁵⁾ Latest data 2011Q3.					
* Measured in basis points.					
<i>Source:</i>					
<i>Bank for International Settlements and Eurostat (exposure to macro-financially vulnerable countries), IMF (financial soundness indicators), Commission services (long-term interest rates), World Bank (gross external debt) and ECB (all other indicators).</i>					

Tabel VIII. Arbejdsmarkedsindikatorer og sociale indikatorer

Tabel VIII. Arbejdsmarkedsindikatorer og sociale indikatorer - fortsat

Expenditure on social protection benefits (% of GDP)	2005	2006	2007	2008	2009
Sickness/Health care	6,09	6,14	6,44	6,72	7,57
Invalidity	4,24	4,24	4,20	4,38	4,91
Old age and survivors	11,03	10,77	10,67	11,07	12,08
Family/Children	3,80	3,74	3,67	3,80	4,20
Unemployment	2,52	2,05	1,58	1,40	2,15
Housing and Social exclusion n.e.c.	0,71	0,66	0,69	0,71	0,75
Total	30,2	29,2	28,8	29,6	33,4
of which: Means tested benefits	0,90	0,85	0,89	0,92	1,00
Social inclusion indicators	2006	2007	2008	2009	2010
Risk-of-poverty or exclusion ¹ (% of total population)	16,7	16,8	16,3	17,6	18,3
Risk-of-poverty or exclusion of children (% of people aged 0-17)	14,5	14,2	12,7	14,0	15,1
Risk-of-poverty or exclusion of elderly (% of people aged 65+)	18,3	18,3	18,6	20,6	18,4
At-risk-of-poverty rate ² (% of total population)	11,7	11,7	11,8	13,1	13,3
Value of relative poverty threshold (single household per year) - in PPS	9688	10121	10561	10750	10713
Severe material deprivation ³ (% of total population)	3,1	3,3	2,0	2,3	2,7
Share of people living in low work intensity households ⁴ (% of people aged 0-59 not student)	9,3	9,9	8,3	8,5	10,3
In-work at-risk-of poverty rate (% of persons employed)	4,5	4,2	5,1	5,9	6,6
Notes:					
¹ People at risk of poverty or social exclusion (AROPE): individuals who are at risk of poverty (AROP) and/or suffering from severe material deprivation (SMD) and/or living in households with zero or very low work intensity (LWI).					
² At-risk-of poverty rate: share of people with an equivalised disposable income below 60% of the national equivalised median income.					
³ Share of people who experience at least 4 out of 9 deprivations: people cannot afford to i) pay their rent or utility bills, ii) keep their home adequately warm, iii) face unexpected expenses, iv) eat meat, fish, or a protein equivalent every second day, v) enjoy a week of holiday away from home once a year, vi) have a car, vii) have a washing machine, viii) have a colour TV, or ix) have a telephone.					
⁴ People living in households with very low work intensity: share of people aged 0-59 living in households where the adults work less than 20% of their total work-time potential during the previous 12 months.					
Sources:					
For expenditure on social protection benefits ESSPROS; for social inclusion EU-SILC.					

Tabel IX: Resultat- og politikindikatorer for produktmarkedet

Performance indicators	2002-2006	2007	2008	2009	2010	2011
Labour productivity ¹ total economy (annual growth in %)	1,5	-1,2	-2,9	-2,3	3,9	1,6
Labour productivity ¹ in manufacturing (annual growth in %)	3,2	0,8	2,4	-2,7	10,3	n.a.
Labour productivity ¹ in electricity, gas, water (annual growth in %)	-1,6	-3,4	1,9	-10,0	n.a.	n.a.
Labour productivity ¹ in the construction sector (annual growth in %)	0,1	-6,5	-7,0	-3,8	-2,7	n.a.
Patent intensity in manufacturing ² (patents of the EPO divided by gross value added of the sector)	4,3	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Policy indicators	2002-2006	2007	2008	2009	2010	2011
Enforcing contracts ³ (days)	n.a.	380	380	380	410	410
Time to start a business ³ (days)	n.a.	6	6	6	6	6
R&D expenditure (% of GDP)	2,5	2,6	2,9	3,1	3,1	n.a.
Tertiary educational attainment (% of 30-34 years old population)	40,0	42,5	45,4	48,1	47,0	n.a.
Total public expenditure on education (% of GDP)	8,3	7,8	7,8	n.a.	n.a.	n.a.
	2005	2006	2008	2009	2010	2011
Product market regulation ⁴ , Overall (Index; 0=not regulated; 6=most regulated)	n.a.	n.a.	1,1	n.a.	n.a.	n.a.
Product market regulation ⁴ , Retail (Index; 0=not regulated; 6=most regulated)	n.a.	n.a.	2,9	n.a.	n.a.	n.a.
Product market regulation ⁴ , Network Industries ⁵ (Index; 0=not regulated; 6=most regulated)	1,2	1,2	1,2*	n.a.	n.a.	n.a.
Notes:						
¹ Labour productivity is defined as gross value added (in constant prices) divided by the number of persons employed.						
² Patent data refer to applications designated to the European Patent Office (EPO). They are counted according to the year in which they were filed at the EPO. They are broken down according to the inventor's place of residence, using fractional counting if multiple inventors or IPC classes are provided to avoid double counting.						
³ The methodologies, including the assumptions, of this indicator is presented in detail at the website http://www.doingbusiness.org/methodology .						
⁴ The methodologies of the Product market regulation indicators are presented in detail at the website http://www.oecd.org/document/1/0,3746,en_2649_34323_2367297_1_1_1_1,00.html . The latest available product market regulation indicators refer to 2003 and 2008, except for Network Industries.						
⁵ Aggregate ETCR.						
*figure for 2007.						
<i>Source:</i>						
Commission services, World Bank Doing Business (for enforcing contracts and time to start a business) and OECD (for the product market regulation indicators).						

Tabel X. Indikatorer for grøn vækst

Denmark		2001-2005	2006	2007	2008	2009	2010
Green Growth performance							
<i>Macroeconomic</i>							
Energy intensity	kgoe / €	0,11	0,11	0,11	0,10	0,11	0,10
Carbon intensity	kg / €	0,39	0,37	0,34	0,33	0,34	n.a.
Resource intensity (reciprocal of resource productivity)	kg / €	0,76	0,84	0,81	0,77	0,67	n.a.
Waste intensity	kg / €	n.a.	0,08	0,08	0,08	n.a.	n.a.
Energy balance of trade	% GDP	1,0%	2,1%	1,9%	1,7%	1,1%	1,1%
Energy weight in HICP	%	11	11	11	11	10	11
Difference between change energy price and inflation	%	1,08	3,3	-1,6	4,1	-3,8	5,1
Environmental taxes over labour taxes	ratio	21,3%	25,1%	23,5%	22,4%	17,7%	n.a.
Environmental taxes over total taxes	ratio	11,2%	12,4%	12,0%	11,9%	10,0%	n.a.
<i>Sectoral</i>							
Industry energy intensity	kgoe / €	0,09	0,08	0,07	0,07	0,07	n.a.
Share of energy-intensive industries in the economy	% GDP	10,5	7,4	6,9	7,2	6,5	n.a.
Electricity prices for medium-sized industrial users	€ / kWh	0,06	0,07	0,06	0,08	0,07	0,08
Public R&D for energy	% GDP	n.a.	0,02%	0,03%	0,03%	0,04%	n.a.
Public R&D for the environment	% GDP	n.a.	0,02%	0,02%	0,02%	0,03%	n.a.
Recycling rate of municipal waste	ratio	94,5%	95,0%	95,0%	95,9%	96,1%	n.a.
Share of GHG emissions covered by ETS	%	n.a.	47,8%	43,9%	41,7%	41,7%	n.a.
Transport energy intensity	kgoe / €	0,37	0,38	0,37	0,37	0,43	n.a.
Transport carbon intensity	kg / €	0,94	0,97	0,95	0,94	1,10	n.a.
Change in the ratio of passenger transport and GDP	%	-1,3%	-1,6%	0,4%	1,3%	n.a.	n.a.
Security of energy supply							
Energy import dependency	%	-40,1%	-35,9%	-24,7%	-21,7%	-18,8%	n.a.
Diversification of oil import sources	HHI	n.a.	1,00	0,94	0,99	0,76	n.a.
Diversification of energy mix	HHI	0,30	0,29	0,28	0,28	0,27	n.a.
Share of renewable energy in energy mix	%	12,0%	13,7%	15,6%	16,0%	16,7%	n.a.
<p><u>Country-specific notes:</u> The year 2011 is not included in the table due to lack of data.</p> <p><u>General explanation of the table items:</u> Source: Eurostat unless indicated otherwise; ECFIN explanations given below All macro intensity indicators are expressed as a ratio of a physical quantity to GDP (in 2000 prices) Energy intensity: gross inland energy consumption (in kgoe) divided by GDP (in EUR) Carbon intensity: Greenhouse gas emissions (in kg CO₂ equivalents) divided by GDP (in EUR) Resource intensity: Domestic Material Consumption (in kg) divided by GDP (in EUR) Waste intensity: waste (in kg) divided by GDP (in EUR)</p> <p>Energy balance of trade: the balance of energy exports and imports, expressed as % of GDP Energy weight in HICP: the share of the "energy" items in the consumption basket used in the construction of the HICP Difference between energy price change and inflation: energy component of HICP, and total HICP inflation (annual %-change) Environmental taxes over labour or total taxes: from DG TAXUD's database "Taxation trends in the European Union" Industry energy intensity: final energy consumption of industry (in kgoe) divided by gross value added of industry (in EUR) Share of energy-intensive industries in the economy: share of gross value added of the energy-intensive industries in GDP Recycling rate of municipal waste: ratio of municipal waste recycled over total municipal waste Public R&D for energy or for the environment: government spending on R&D (GBAORD) for these categories as % of GDP Share of GHG emissions covered by ETS: based on greenhouse gas emissions as reported by Member States to EEA (excl LULUCF) Transport energy intensity: final energy consumption of transport (in kgoe) divided by gross value added of industry (in EUR) Transport carbon intensity: greenhouse gas emissions in transport divided by gross value added of the transport sector Passenger transport growth: measured in %-change in passenger kilometres Energy import dependency: net energy imports divided by gross inland energy consumption incl. of international bunkers Diversification of oil import sources: Herfindahl index (HHI), calculated as the sum of the squared market shares of countries of origin Diversification of the energy mix: Herfindahl Index over natural gas, total petrol products, nuclear heat, renewable energies and solid fuels Share of renewable energy in energy mix: percentage-share in gross inland energy consumption, expressed in tonne oil equivalents</p>							